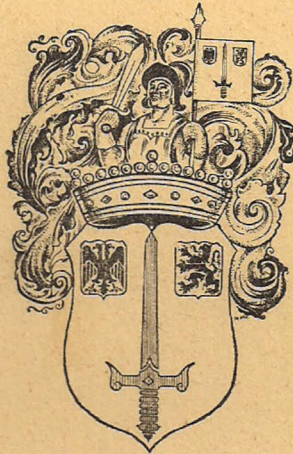

HET LAND VAN AALST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING
« HET LAND VAN AALST »

Jaargang XIV — 1962

Nr. 2

Het Feest van Krakelingenwerp-Tonnekenbrand te Geraardsbergen

ZIJN WARE BETEKENIS

Dit feest, wiens eigenaardig karakter door de eeuwen heen ongeschonden is gebleven, is algemeen bekend.

In de namiddag van Groot-Vastenavondzondag of 8 dagen ervoor of erna, volgens de vasten (in 1962 op zondag 11 maart), trekken de burgerlijke en geestelijke overheden van de stad achter de Krakelingenstoet van het stadhuis naar de Oudenberg.

In de kapel boven op de berg, waarvan de oudste melding volgens De Portemont (Histoire de Grammont, Tome II, blz. 195) dagtekent van 1294, lezen zij de Litanie van O.L.Vr. en beklimmen daarna de opperste heuvel gelegen juist achter het heiligdom. Aan de kolom welke zich aldaar verheft en die een overblijfsel is van één van de stadspoorten, wordt er aan de geestelijke overheid vooraf, dan aan de burgemeester, de schepenen, de raadsleden en hun uitgenodigden een beker wijn aangeboden; dezen zijn gehouden hem te ledigen met het geufken (grondeling, goujon) welke men er op dit ogenblik inzet.

Eenmaal deze beker geledigd, onder het spelen van muziek, werpen zij gedurende een half uur aan de menigte, in dichte drommen beneden hen geschaard, harde koeken, genaamd « krakelingen » (6000), en eertijds ook droge haring en lekkernijen.

's Avonds ontsteekt men op de berg een vat vastgemaakt aan een hoge stok en gevuld met stro en pek. Op hetzelfde ogenblik ontvlammen overal in de vallei en op de heuvels andere vuren die door de donkere nacht stralen en de hele streek mysterieus verlichten.

In de laatste jaren echter werd er aan die feestviering meer luister bijgebracht door het bijvoegen van gekostumeerde groepen en muzieken, vele geplogenheden op de berg, vele versieringen en 's avonds door vlaamse dansgroepen, vuurwerk en vandelzwaaiers, maar in de grond blijft alles de traditie getrouw en behoudt het feest de eeuwen door zijn ware betekenis!

* * *

Dit feest wordt gevierd sedert onheuglijke tijden : in 1398 is het reeds bekend als een « costume » of oud gebruik, zoals blijkt uit de rekeningen van de stad van dit jaar : « Item kosten ghedaen by der ghemeente wet in groet vasten avondt up den ouden berch als men

daer doet een wijn vat barnen (branden) alsoot coustume es te coste van dien daghe ».

De rekeningen van 1483 spreken ook van de « wijnkeuve » welke men die avond deed branden : zij was gestoken op enen « hoogen mast » en was « ghevult met houten dat die van den cloostere van Sente-Adriaens by coustume van ouden tijden sculdich en ghecostumeert zijn te ghevene mids den wagenare die 't zelve voerde ».

Die rekeningen delen ons ook mede de prijs van de maaltijd of « gezelschap » welke de wet op die dag hield, en later afgeschafft werd terwille van het te groot verteer. Deze maaltijd moet toch honderden jaren in voege gebleven zijn daar wij nog in 1744 in de rekeningen van de stad vinden dat « de HH. borgemeester en scepenen genoten voor het tractement van het Tonnekenbrant 75 potten wijn, 20 potten bourgognewijn, 20 en 15 potten bier, zonder de snoeken, carpels, aberdaen, salm, boter, craeck amandels, castaignen, sitroenen, verjus, specery, salaey, olie en asijn, brooden spaens en witte, vygen, rosynen, frignolen, craeckelinghen, taerten », met dewelke onze magistraten de vasten begonnen.

Men heeft tot hiertoe naar uitleg gezocht over de oorsprong van dit feest en zijn zonderlinge plechtigheden, 't zij wereldse of godsdienstige, waar toch altijd, in eerste rang, bij alle geschiedschrijvers als een heidense geest in zweeft.

Wij kunnen hier, aan de nieuwsgierigheid van sommigen voldoen, door enige legenden aan te halen waarvan de ene niet meer dan de andere, steek houdt.

Een eerste legende spreekt van drie broeders, heren van Geraardsbergen (of ten minste van het goed waar later die stad op gebouwd werd), Pamele en Asse : Zij woonden in kastelen op hoogten in 't zicht het een van 't ander, en wanneer de vijand een van hen te dicht belegerde (en dit gebeurde dikwijls, want zij waren altijd in oorlog met hun geburen) of een gevaar hen dreigde, ontstak deze een groot vuur op de top van zijn heuvel, om de hulp van zijn broeders in te roepen. De aanval afgeweerd, vierden zij hun overwinning door het uitdelen van koeken en andere lekkernijen aan hun soldaten en onderdanen.

Dit is enkel een legende en niets méér, en zij geeft zelfs geen voldoende uitleg van de ceremoniën welke wij hoger beschreven.

Een tweede overlevering, gans van loutere inbeelding, zegt dat de krakelingwerp herinnert aan de vermenigvuldiging van de broden, waarbij Christus 5000 man spijsde.

Een andere is akelig : Vooraleer de oude barbaarse bewoners van ons oord ten strijde gingen, ontstaken zij op de berg grote vuren en deden ook dik pek branden in vazen, versierd met grove tekeningen, om voortekens te trekken uit de vlammen.

Een andere legende nog (en deze wordt algemeen aangenomen) vertelt dat in de 14^e eeuw Wouter van Edingen met grote strijdkrachten Geraardsbergen belegerde, hij omzette de stad zo dicht, dat hongersnood de inwoners bedreigde; doch deze poogden hun vijanden om de tuin te leiden : zij verzamelden hun laatste voorraad, enige bro-

den en stukken vlees, en wierpen ze over de vesting aan de krijgers van Wouter; de list lukte en de belevenaars, wanhopende de stad te kunnen bedwingen, bliezen de aftocht.

Ter gedenkenis van die wonderlijke verlossing zouden de Geraardsbergenaars het feest van de Krakelingen gesticht hebben.

Bij nauw onderzoek, kan die uitleg het niet volhouden. Vooreerst weet men door bevoegde geschiedschrijvers dat Wouter van Edingen onze stad Geraardsbergen stormenderhand innam op 7 juli 1381. Het is onmogelijk aan te nemen dat de inwoners, zelfs hadden zij op de gezegde wijze een eerste maal Wouter afgeweerd, na de totale vernieling van hun stad, dergelijk feest zouden behouden hebben of eerder laten in voege komen, want gans de strijd met Wouter duurde slechts weinige weken.

De radeloze bevolking, schrijft P. Guillemin in zijn boek «*Geraardsbergen, de stad op den Berg*», blz. 19, tracht tevergeefs langs de Brusselse en Buizemontse poorten te ontvluchten. De zegevierende grafelijke soldaten overrompelden de stad en laten de huizen van de benedenstad in vlammen opgaan. De brand breidt zich meer en meer uit, en slaat over tot de bovenstad. Door de brandende straten worden de inwoners nagejaagd en vermoord. Zo komen er meer dan vijfduizend, mannen, vrouwen en kinderen om. Gans de stad staat in lichtlaaie. De openbare gebouwen, de grote kerk, de abdij van Sint-Adriaan, het stadhuis, de kloosters van de Karmelieten en van de Miniemen op de linkeroever van de Dender, alles wordt in de asse gelegd!

Zeggen wij terloops dat de straf van de onmenselijke barbaarsheid van maarschalk Wouter van Edingen niet lang uitbleef. Acht dagen, na de plundering van onze stad, werd hij door enige Geraardsbergenaars, die aan de slachting ontsnapt waren, in een hinderlaag gelokt. Hij beboette met zijn leven zijn gruweldaden!

De vijandelijkheden grepen plaats in 1381, en na de bestorming van de stad, bleef zij gedurende vier of vijf jaar om zo te zeggen, onbewoond en in puin, en wij stellen vast dat reeds in 1398 de Krakelingen en Tonnekenbrand als een «*coutume*» of oud gebruik bekend stonden.

En hoe zouden de Henegouwers deel genomen hebben aan plechtigheden welke de spot dreven met hun lichtgelovigheid, want er dient hier herinnerd dat tot in de laatste jaren van de vorige eeuw een gilde van werklieden uit Bergen jaarlijks op die dag een offerande kwam doen aan de abdij van St. Adriaan, en later aan de St. Bartholomeuskerk (zie Aug. de Portemont, *Histoire de Grammont*, Tome I, note 22b).

Ook kan die overlevering geen voldoende betekenis aan de plechtigheden van het feest geven. Zij is zelfs niet eigen aan onze stad, want oude kronieken (De Bast, *Antiq. rom. en gaul.*, 1ste bijv., blz. 119, naar het kronijk van St. Baafs, handschrift van de 12^e eeuw) vertellen inderdaad, dat ten tijde toen Boudewijn V (vader van onze Boudewijn, die de keure schonk) met de verovering van het land van Aalst bezig was, en het kasteel van Gent belegerde, de bezetting hon-

gersnood te gemoet ziende, de laatste hesp welke zij bezat in stukken sneed en aan de Vlamingen over de muren wierp.

Boudewijn had dan het beleg opgebroken en was reeds op aftocht, doch Lambrecht, zoon van Arnold van Gent en broeder van Adelbrecht van Aalst, die met Boudewijn was en de achterwacht aanvoerde, nam een vrouw gevangen, onvoorzichtig uit het kasteel gekomen om water in de Leie te putten en deed haar de waarheid bekenen; dadelijk keerde hij terug met zijn mannen en dwong de bezetting tot overgave; als beloning voor zijn schranderheid werd hij door Boudewijn tot kastelein en ondergraaf van Gent benoemd.

* * *

Vele geschiedschrijvers beweren dat de feestelijkheden van Krakelingenwerp-Tonnekenbrand overblijfsels zijn van het heidendom en wel de voortzetting van de eerbewijzen door de oude Germanen opgedragen aan de zon en later aan Cères, de godin van de landbouw.

Dhr. De Portemont verwerpt die uitleg «omdat, zegt hij, het niet waarschijnlijk is dat, na hun bekering tot het Christendom, onze voorouders hier enige overblijfsels van de oude godsdienst zouden behouden hebben».

Wij denken integendeel dat hier de ware betekenis en de oorsprong ligt van onze feestelijkheid en gaan trachten het te bewijzen :

Het vuur, vereenzelvigd met het licht, was als het hoofd- of bestanddeel van de eerste godsdiensten; bij de oude volkeren was het vuur het beginsel van het leven, de schepper van het heelal, de godheid (zie de leer van Zoroastre of Zarathustra, de dienst van Mithra, in voorname eer bij de Parsis of Guebers). Bij de Germanen was het niet anders gelegen, en zij ook hadden van de zon, de maan en het vuur hun goden gemaakt.

In Germanië en in het gehele Noorden begon het jaar met de winter-zonnestand, op het ogenblik dat de zon haar daling stakende, aan de gezichteinder weer ging klimmen; de grote feesten van Joël (Guil, Juël) vierden die «moedernacht» — Joël is een woord waarvan de oorsprong ons onbekend is; misschien komt het van «geolden»: keren, omdat op dit tijdstip de zon schijnt in haar loop te keren; men heeft het ook in verband gesteld met het fins «Juhla» dat wil zeggen: «solomneel feest», — «moedernacht», die als het licht kwam herboren en duurde twaalf nachten (de Germanen telden altijd per nachten en niet per dagen) lang (de twaalf nachten, Weihnachtsen); na de «dertiede nacht» (of heiliglichtnacht) — 't is te zeggen: Drie Koningen (Epiphanie); men zegt heden nog in Vlaanderen de «dertiedag»; ook herinnert hier de ster die feesten van het licht — werden andere feesten ingericht, en somtijds deed het volk, dat met ongeduld het einde van de donkere winternacht te gemoet zag, alsdan reeds grote vuren branden.

Doch later, wanneer de zon met verhelderde pracht begon te schijnen, wanneer haar weldoende stralen de verkoude grond verwarmden en voorbereidden tot de oogst, wanneer zij de knoppen met weel-

derig sap deed zwellen en de ganse natuur herleven, wanneer het bloed zelf na die lange rust krachtiger in de aderen vloeidde, dan kon de volksvreugde zich niet langer bedwingen; langs alle kanten werden *grote vuren* ontstoken, terwijl men op de geheiligde plaatsen ter ere van de zon witte paarden opofferde en *haar koeken toewierp*, ten einde haar voordelige invloed op de aanstaande landbouwwerken in te roepen.

Dit duurde geheel de maand februari, welke die wonderlijke verrijzenis van de natuur bewerkstelligde en dan ook aan de zon toegewijd was.

Met den Even-nacht (Equinoxe) stelde het groot feest van Eostur (of Ostara, de godin van de lente) een einde aan de vermakelijkheden (EOSTUR, 't is te zeggen: «Paschen»). Dit woord komt voort van «Pâques» naar een hebreeuws woord dat «Doorgang» betekent, ter memorie van de doortocht van de Rode Zee. In 't duits wordt Pasen nog «Ostern» geheten, en de maand april, welke aan die godin eertijds toegewijd was, «Eossur-Monath». De gewoonte dan eieren te geven is ook van heidense oorsprong; het ei was het zinnebeeld van de lente en van de vruchtbaarheid en werd bij de christenen dit van de verrijzenis van Christus).

Al die heidense feesten hadden plaats in openlucht, dat wil zeggen dat die volkeren geen tempels of kerken bezaten; «volgens hen, schrijft TACITUS, was het de godheid vernederen haar onder menselijke gedaante af te beelden en op te sluiten in gebouwen»; ook wijdden zij hun goden de diepste en geheimste plaatsen van hun wouden; de fonteinen of vijvers, de bergen en de grote stenen werden ook dikwijls aanzien als geheiligd; zo waren de bossen van Thor-out (out = holt of hout = bos) en Turn-hout aan Thor, de Dondergod, toegewijd (Thoraldi of Thoralti Sylva).

Odin werd door de bewoners van ons gewest bijzonder vereerd.

De mensen van ons oord bleven gedurende langen tijd getrouw aan het heidendom, evenals die van de kust, ook van Saksische afkomst, de andere Belgen waren reeds sedert ruimen tijd tot de lering van Christus bekeerd als onze bewoners nog altijd Odin vereerden in hun uitgestrekte bossen (dit bewijzen de geschiften van de H. Paulinus (349), Venantius Fortunatus, Sint Audoënus (Orun), bisschop zaliger en vele anderen). Zo doodden onze bewoners nog in 657 te Esse de H. Livinus, die hun het geloof was komen prediken.

Eindelijk, doch eerder, zou men zeggen, vermoeid en gedwongen door de onophoudende pogingen van de zendelingen, dan overtuigd door hun leer, omhelsden zij ook de nieuwe godsdienst; die bekering scheen echter onvolmaakt, want zij weigerden halsstarrig te verzaken aan hun oude feesten, de gebruiken en bijgeloof er aan gehecht, bleven om zo te zeggen onaangeroerd bestaan.

De geestelijke overheden waren genoodzaakt met die ingewortelde gevoelens af te rekenen, en, in plaats van ze rechtstreeks te bevechten en aldus misschien de nieuw bekeerde Brabanders (het land tus-

sen Dender en Schelde maakte eertijds deel van Brabant, en men denkt zelfs dat die provincie daar haar oorsprong had; 't is te zeggen dat het eigenlijke oud-Brabant daàr lag) terug naar het heidendom te drijven, poogden zij behendig van die aangekleefdheid gebruik te maken, om ze des te nauwer aan het Christendom te sluiten.

Een brief van paus Gregorius de Grote (590-604) waarin hij door de abt Melites aan bisschop Augustinus, die bij de Angelsaksers in zending was, zijn onderrichtingen geeft, bevat nopens die handelwijze belangrijke inlichtingen, welke van aard zijn het onderzoek welk ons bezig houdt, enigszins op te helderen; de heiligdommen der heidenen mogen niet vernield worden, maar enkel en alleen de erfgoden, aldaar vereerd; men moet ze besprenkelen met gewijd water, er altaars oprichten en relikwieën bewaren; wanneer die aldus tot de eer van de ware God zullen veranderd zijn, zal het volk, dat gewoon is er te verzamelen, daar nog met meer liefde komen, zijn vroegere dwaling vergeten en de ware God aanbidden... want uit die harde geesten al de oude gedachten inééns uitroeien is zeker onmogelijk en wie op de top van de berg wil komen, moet op stap en gematigd voortgaan en niet met sprongen.

De namen en ook de tijdstippen van de heidense feesten werden zoveel mogelijk behouden, zo werd het feest van « Joël » dit van « Noël » op eenzelfde tijd en met dezelfde betekenis; dit van de « deritiende nacht » het Driekoningenfeest met de Ster; het feest van Eostur : Pasen enz.

Doch, ten minste in Vlaanderen, miste die behandeling gedeeltelijk haar doel; was de bevolking Christen in naam, de zeden bleven heidens, bij zover dat in 743 een concilie te Leptines (waarschijnlijk de huidige plaats « des Estinnes », bij Binche) bijeengeroepen werd met het opzettelijk voorwerp aan al die bijgelovigheden en heidense gebruiken (superstitiones et paganinæ) een einde te stellen; hun beschrijving (indiculus) bevat niet min dan 30 hoofdstukken.

Later nog was Karel de Grote insgelijks genoodzaakt in dezelfde zaak strenge maatregelen te nemen.

Doch niets baatte tegen de instelling van de Vuurfeesten en heden nog bij al de volkeren van het Noorden, in Duitsland, Denemarken, enz. worden op gestelde tijdstippen grote vuren ontstoken, laatste overblijfsels van die aloude gebruiken en plechtigheden ter ere van de zon, oorsprong van het vuur en het licht.

Ziet men niet uit al wat wij hierboven beschreven de betekenis van het Geraardsbergse Tonnekenbrand met zijn voorspel van de Krakelingen of Koeken opgaan en zich veropenbaren ?

Laat ons vooreerst doen opmerken dat het zo groots uitzicht van gans onze streek op de eenvoudige inbeelding van de ruwe mensen van die tijd een diepe indruk had moeten maken : sterk hobbelig, beplant bergop, bergaf met dichte bossen van eiken en essen (de es was de heilige boom; zo was het heelal verbeeld door de es-mens en zijn ontelbare wortels en takken; een zwaard of een lans geplant in of voor een es vertegenwoordigde de godheid) bijna ondoordringbaar, duister en geheimenisvol, met op de top van de heuvel een vijver,

waarvan de bron onbekend is, was dit oord het bijzonder geschikte als heiligdom en de ware plaats voor het vieren van de roerende heidense feesten.

En waar beter dan op die berg, wiens klomp dit eigenaardig gewest overheerst, kon men het groot vuur aansteken en zijn blijde betekenis eind en verre aan zijn aanbidder verkonden?

Lees hier de beschrijving van een heidens feest:

« In het heilig bos werd door de godin Herta (Erda, de aarde, = la » terre) — andere naam van Eostur, zoals ook Freya) een wagen met » stoffe bekleed, toebereid; één priester alléén mogt er de hand aan » slaan; hij alléén wist wanneer de godin er binnen trad; dan trokken » twee vaarzen hem voort, gevolgd met de diepste ingetogenheid door » den priester; vermakelijkheden hadden plaats alle dagen, overal » waar de stoet doortrok of verbleef; geen oorlog meer; niemand ge- » wapend; allen waren eerenigd; vrede en rust was het enig doel, het » enig verlangen, tot dat de godin verzadigd van het welbehagen dat » zij genoten had in dien omgang met het menschedom, door denzelf- » den priester terug naar hare verblijfplaats gebracht werd. Slaven » zuiverden alsdan den wagen, het deksel en zo het schijnt de godin » zelve in het water van eenen verre afgelegene vijver en werden er » seffens nadien in vermoord!

» Van daar eene geheime vrees en een heilig voornemen niet te weten » of doorgronden waarin bestond hetgeen niemand zag dan in de scha- » duw der dood.»

Hier kunnen wij ons niet houden licht te geven aan een gedacht ontstaan bij het lezen van deze zonderlinge feestelijkheden.

Oudenberg! Wat betekent die benaming? Hoe is die berg ouder dan al de andere die zich verheffen van hier tot Ronse en Ninove, en waarom bij gevolg zou men hem die naam gegeven hebben?

Was hij niet eerder de Odin of Odenberg, de berg van de God hier vereerd en aan wie hij toegewijd was?

Kan het niet zijn dat de eerste christene schrijvers, allen monniken of geestelijken — 't zij uit onwetenschap van de oorspronkelijke naam, 't zij uit haat van al wat het heidendom herinnerde — de Odenberg herschapen hebben tot Oudenberg?

Kanunnik De Smet zou dus gelijk hebben: « Hunneghem (welk gehucht men soms aanduidt als de bakermat van onze stad) was ene huisvesting of dorp nabij een offerplaats: die plaats was de berg van Odin, de God die bovenal behagen had in dieren- en zelfs mensenoffers ».

Het is hoogst waarschijnlijk dat oudtijds op onze berg het feest van het vuur met de gebruikelijke vuren gevierd werd, en misschien zag de vijver daarboven ook menig drama van deze zweepzuchtige tijden. Die vijver, nu gedeeltelijk gevuld met al de stof- en aard-aanbrengingen van ontelbare eeuwen, was eertijds voorzeker merklijk dieper. Ook in 1842 spelde hij bijna ledig: de pachter van de visvangst had staken geslagen in de bodem en deze aldus doorboord; grote inzakkingsen, waarvan men nog het spoor vindt nevens de grote trap waren er de gevolgen van.

Niettegenstaande alle pogingen bleef het volk, na zijn bekering, daar bijeenkomen, koeken offeren en vuren doen branden met het naderen van de lente, en men moest zich bepalen, in naleving van de pauselijke of bisschoppelijke onderrichtingen, die gebruiken te doen dienen ter verheerlijking van Christus.

Op het toppunt van de Odenberg werd dus een altaar opgericht en verrijkt met relikwieën; nu verkondigde het kruis welk er op prijkte dat Christus en niet meer Odin daar heerste en wanneer met de vuurdag als naar gewoonte het volk daar vergaderde, nevens de burgerlijke « wet », 't is te zeggen de schepenen van het heerschap, stond ook de priester, deken van de christenheid van het oord, en vooraleer de oude gemakkelikheden te laten beginnen, knielde hij voor het altaar en las met luide stem een gebed ter ere van zijn God.

En wat bijzonderlijk de heidense oorsprong van het feest ver-raadt, is het nu nog bestaande wijnoffer, waarvan geen van de stelsels welke wij hierboven aangeduid hebben, een voldoende uitleg kon geven, alsook de maaltijd vroeger de overheden aangeboden, liggen in de lijn van onze bewering. Het pleng- of drankoffer (libution, van libare = storten) was als het kenteken van het heidendom (het schijnt nochtans dat de Joden het ook kenden); dit gebruik begeleidde al de daden van het leven, de huishoudelijke, deze van vermaak bij feestelijkheden en feestmalen, de godsdienstige, en het begroette eindelijk het lijk van de afgestorvene, als wilde men aldus onophoudend de godheid vereren. Het geschiedde op volgende wijze: men vulde een beker gewoonlijk met wijn (soms met melk of zuiver water), bracht hem aan de lippen en stortte hem dan uit ten gronde, doch in de loop van de jaren werden er bij ieder volk lichte veranderingen aangebracht; te Rome (en men mag niet vergeten dat ons land lang onder haar juk gebukt lag) ging men volgenter wijze te werk bij de slachtofferanden: de priester schonk de wijn in een beker versierd met bloemen, gaf hem te proeven aan de omstaanders, en goot hem daarna tussen de horens van het dier.

De slachtofferanden werden hier gelijk overal door het Christendom verboden, doch het aloude en als onvernietigbaar gebruik van wijn op te dragen, bleef bestaan, en men kon enkel zijn betekenis ook verchristelijken; dit gebeurde door het bijvoegen van een vis.

Bij de eerste Christenen was de vis inderdaad het zinnebeeld van Christus; de vijf letters van zijn griekse naam: « Ichthus » (in 't grieks maken ch en th elk maar een letter) beginnen de vijf woorden van de griekse volzin: « Jésus Christos Theos Uios Soter », dat is: Jezus Christus Gods Zoon Zaligmaker » en met dien verborgen zin vindt men het figuur of de naam van de vis in ontelbare opschriften van deze beroerde tijden, namelijk in de Catacomben: de onderaardse grafgangen van Rome.

Wat de maaltijd van de schepenen betreft, hij herinnerde zonder twijfel deze waarbij in de heidense tijden, het vlees van de geslachte dieren door de priesters en hoofdmannen verbruikt werd.

Ondanks dit alles, kan men aan dit feest zijn oud karakter niet ontnemen, en zoals wij in het begin van deze studie zegden, bleef er

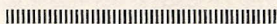
een heidense geest in vlotten en trof alle schrijvers die er zich mede bezig hielden : zó sterk is hij nog en tevens zo kenmerkend.

Prof. Victor Fris, in zijn « Geschiedenis van Geeraardsbergen » is het met ons eens om te verklaren dat de oorsprong van Krakelingen-Tonnekenbrand ontstaan is voor de stichting van de stad (blz. 469 tot 474) en besluit : « als men aanneemt dat het feest de Christelijke aanpassing is van de gelijktijdige plechtigheden van de Bronnenverering en van de lentevuren op den Oudenberg bij den vijver, zo mag men het bestaan van die eigenaardige ceremonieën minstens op twintig eeuwen terugvoeren ».

Dit is, denken wij, de ware oorsprong, de echte betekenis van ons Feest van Krakelingenwerp-Tonnekenbrand, dat bijgevolg de eerste overlevering van gans België zou zijn.

GERAARDSBERGEN.

Vincent van Bossuyt.

Mensen en dingen in het Land van Aalst

Rondgast Amandus van den Bosch uit Meerbeke had vastgesteld dat een genaamde Van Lierde achtervolgd werd door enige inwoners van « Oultre » (Outer), te Aspelare zilveren lepels en vorken, en te Appelterre een bedrag van 5 ½ kronen zou gestolen hebben. Hij was er ook van verdacht, samen met een zekere Cooman, nu in dienst in het regiment van Clerfayt, twee paarden gestolen te hebben, en van medeplichtigheid aan doodslag op een metselaar te « Obrechtgem » (Woubrechtgem), drie maand geleden.

Zekere Lauwereyns werd op 21.5.1781 zodanig geslagen dat hij er van stierf. Vier personen werden daarvan verdacht, nl. Judokus Verstraeten, J.B. Muylaert, geboren te Rijssegem (Ressegem), allen voortvluchtig en gewezen knechten van Francis van Damme. In de streek van Zottegem werden toen veel diefstallen gepleegd.

Adriaan van den Bosch, wever, geboren te Outer, 40 jaar oud, verklaarde dat op Kerstdag bij hem een persoon uit « Reyssegem » gekomen was om zijn pijp aan te steken. Hij vroeg hem of hij alleen woonde; hij antwoordde « van jae ». Daarna was hij naar de hoogmis gegaan. Toen hij thuiskwam was er een gat in de lemen muur, waarlangs werden « ontdraegen » vier « crawatten die de wassersche had thuis gebracht », een paar schoenen en drie kronen in geld.

Op 17.8.1781 werd Jakobus van Snick, geboren te Outer, 56 jaar oud, burgemeester, ondervraagd. Op de feestdag van Allerheiligen was een persoon bij hem thuis gekomen, gekleed in een « leynwaerden casack » die hem vertelde dat hij noch vader noch moeder meer had en als oudste van zes kinderen, werk zocht. Van Snick liet hem eten en drinken zoveel als het hem lustte. 's Anderendaags, evenwel, was hij verdwenen.

Hendrik van den Bosch uit Ninove, 60 jaar oud, geboren te Outer, wever, vertelde dat op Lichtmisdag, Adriaan de Coninck, geboren te Aspelare, bij hem gekomen was om zijn pijp te « ontsteken ». Adriaan vroeg hem wie in het huis naast het zijne woonde. Het was onbewoond. Hij moest zich spoeden voor de mis van 9 u. Na de mis was het huis bestolen langs een opening in de lemen muur. Uit een kist waren vijf hemden verdwenen.

Alles samen van weinig belang, tenzij voor namen en feitjes en de vaststelling dat de « mens » er niet veel verbeterd of verslecht(erd) op is.

(R.A.B., Dross., nr. 192).

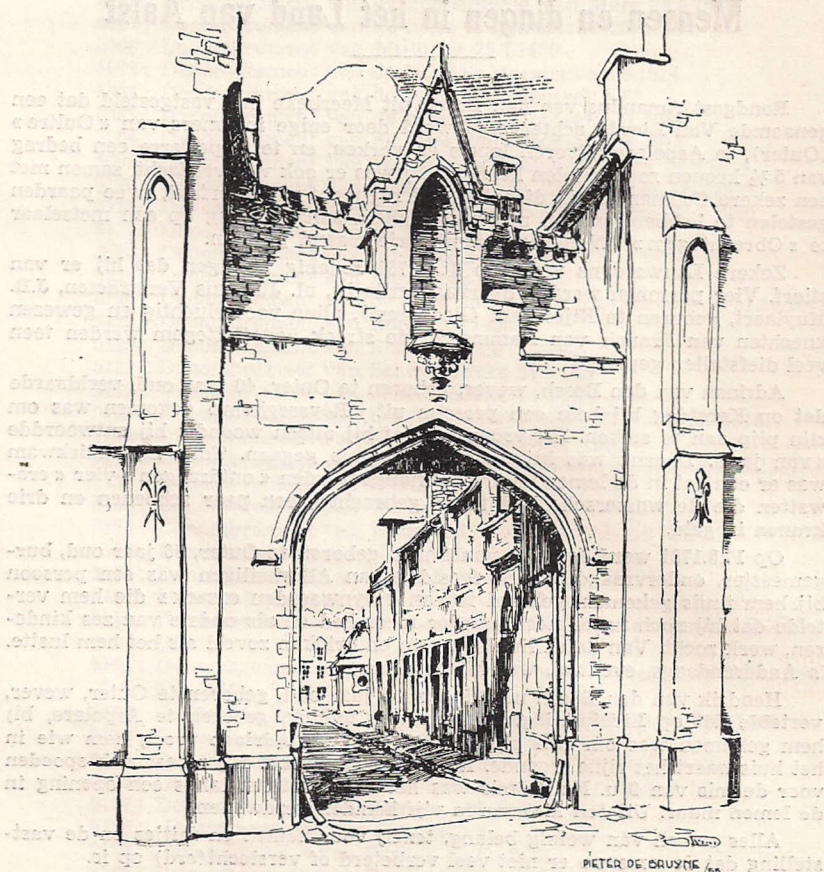
G. Theys.

...de beghinen van Sente Katelinhove... te AALST

Onze **BEGIJNHOVEN**
facet van eigen cultuur.

Een vrouwelijke vroomheidsbeweging met sociaal-menselijke inslag, dat was het beghinenwezen : het bekleedt een unieke plaats in onze middeleeuwse beschavingsgeschiedenis !

De eigen gaardheid komt niet alleen tot uiting in de baksteen-

De ingang van het beghinhof (1873)

Archief sted. Commissie voor Toerisme

rode huisjes of de hel gekalkte gevels, de dromerige steegjes of het groene binnenplein, de gemoedelijke conventen, de volksdevotelijke calvaries, de « zoete naampjes » op de lage deurtjes, dit alles in een sfeer van simpele schoonheid, van wijdingsvolle rust !

Maar ook de geest van de instelling heeft een eigen wezen. Kloosterorden werden genoemd naar hun stichter of stichtster, maar de begijnenbeweging kende geen stichter: zij is spontaan gegroeid; maagden en weduwen zochten een veilig onderkomen in omheinde vrouwenparochies waar zij een geördend geestelijk en stoffelijk leven konden leiden, verzekerd tegen armoede, ziekte en ouderdom. Op de vele uitingen van kristelijk-caritatieve gemeenschapszin zou men moderne begripsnamen kunnen aanbrengen: kollektivisme, emancipatie, armenzorg, mutualiteit, maatschappelijke zekerheid.

Niet opgesloten achter dikke kloostermuren, alleen gebonden door tijdelijke geloften, konden de begijntjes hun leven doorbrengen in stille afzondering, zonder volledig contact te verliezen met de gemeentelijke omgeving.

De begijnenbeweging maakte deel uit van een sterke mystieke stroming die West-Europa overspoelde in de 12de en 13de eeuw. Maar alleen in onze Lage Landen heeft zij de ketterijen overleefd, waardoor deze genootschappen hier konden uitgroeien tot begijnhoven, complexen die de vreemde bezoeker steeds verbaasden.

In zijn « Mémoire Statistique du Département de l'Escaut » schrijft Faipoult, prefekt in onze provincie van 1800 tot 1808: « Men kent de instellingen, begijnhoven geheten, zo talrijk in België. Het zijn ruime kloosters of, beter gezegd, stadswijken waarvan alle huizen voor het leven zijn afgestaan aan vrouwen, min of meer door de fortuin begunstigd, mits één maal een som te storten ten voordele van de instelling; het bedrag wordt berekend naar de grootte van de woning en de ouderdom van de kontraktante. De begijnen zijn onderworpen aan een reglement dat nochtans geen afbreuk doet aan hun vrijheid. Verkeren sommigen van hen tijdelijk in nood, de vereniging ondersteunt ze; worden ze ziek, ze worden verpleegd in de infirmerie van de instelling, waar menigmaal ook vreemde zieken worden opgenomen... » Zo zag deze Fransman het.

Bij een bezoek van de bisschop van Gent aan Z.H. Pius IX in 1853 verlangde de Paus uitvoerige inlichtingen over het wezen van en het leven in deze wonderbare hoven. En toen, vijf jaar later, de Engelse Koningin Victoria het groot begijnhof te Gent bezocht, opgewacht door 700 begijntjes, merkte de verbaasde Vorstin op: « Het is een der wonderen van uw stad ! »

In ons land zouden reeds omstreeks 1180 begijnenbroederschapen opgericht zijn door een Luiks priester: zijn bezielende predikaties, zijn krachtdadige strijd tegen zedenverval bij geestelijken en leken, zijn milde schenkingen maakten van Lambert le Bègue de fel bekampste promotor van de nieuwe beweging te Luik. Het is echter de 13de eeuw die de vruchtbare opbloei van de vrouwenstedekens doorheen het ganse land zal meemaken.

BEGIJNHOVEN IN EIGEN STREEK.

De schenkingsakte ten voordele van het AALSTERSE BEGIJNHOF werd in 1261 ondertekend. Alvorens zijn zevende eeuwfeest te kunnen vieren is het hof ter ziele gegaan. De verdwijning van deze karakteristieke vroomheidsuiting heeft er ons toe aangezet het ontstaan, de groei en het verval van deze semi-religieuze gemeenschap onder ogen te brengen.

België alleen heeft ruim honderd begijnhoven gekend, sommigen beweren zelfs dat er 200 waren! Wij geven hier het aantal stichtingen, vermeld door Z.E.H. Philippen in zijn werk « De Begijnhoven ». Alhoewel onvolledig tonen deze getallen aan hoe dicht ons klein grondgebied er mee bezaaid was, in vergelijking met de omliggende landen. Hij noteert er 70 in België en 38 in Nederland, tegen 54 voor Duitsland, 36 voor Frankrijk, 2 voor Zwitserland, 3 voor Oostenrijk-Hongarije, 2 voor Italië, 1 voor Engeland en 1 voor Polen; dit is 108 voor onze Lage Landen tegen 99 voor het overige gedeelte van West-Europa. Bij ons behoorde het begijnhof tot het wezen van de middeleeuwse stad! Twee gemeenten danken zelfs hun naam aan begijnengoederen: Begijnendijk in Vlaams Brabant en Thorembais-les-Béguines in Waals Brabant; over de Antwerpse Begijnenstraat zullen wij maar liefst zwijgen!

Alle DENDERSTEDEN bezaten eens hun vrouwenparochie:

DENDERMONDE waar een kranige grootjuffrouw nog de leiding in handen heeft van het Sint-Alexiushof, ook al is zij het enig overblijvende begijntje (in 1702 waren er 230!).

AALST waar Zuster Constance in 1954 « de lange rij der begijntjes afsloot die gedurende 700 jaar een geestelijk sieraad waren der stad », zoals haar doodsprentje het vermeldt.

NINOVE waar de voornaamste brug nog steeds door de volksmond de begijnenbrug genoemd wordt (beghinnen brugge in 1370).

Te GERAARDSBERGEN werd de « Baghinenstrate » na de tweede wereldoorlog herdoopt in Weggevoerdenstraat, maar de Begijnenkaai is gebleven.

AAT had eveneens een begijnhof, alleen Lessen is een uitzondering op de regel. Deze kleine hoofdplaats van de « betwiste gebieden » was het slachtoffer van de gruwelijke broederstrijd tussen de Vlaamse Dampierres en de Henegouwse d'Avesnes; de plaats was totaal ongeschikt om er een rustig begijntjesleven te slijten!

OVERLEVENDE...

hoven waar nog begijntjes verblijven worden schaars.

GENT, dat omstreeks 1800 nog 904 van die godvruchtige maagden en weduwen telde, bezit twee begijnhoven: het Klein begijnhof in de Violettestraat, toegewijd aan St-Godelieve, met vijftig begijntjes, en het Groot begijnhof van St-Elisabeth, in 1874 heropgebouwd door de hertog d'Arenberg; dit sticht, geleid door een gulle pater

Dominikaan, heeft nog honderd faliedraagsters maar... postulanten komen zich nergens meer aanmelden.

In de geelgekalkte huisjes van het keurig onderhouden hof te KORTRIJK verblijven 8 begijntjes, TURNHOUT en LEUVEN tellen er elk nog drie; de Leuvense hofbewoners gaan er fier op dat zij, van 1490 tot 1492, een pastoor hadden die tot Paus zou worden verkozen onder de naam van Adrianus VI!

BRUGGE is een grensgeval: in 1918 stierf er het laatste begijntje. De met bomen beplante dries, omringd door blanke geveltjes, werd toen ingenomen door een vrouwenorde, toegewijd aan St-Benediktus: «De Dochters van de H. Kerk.» Deze hebben echter het begijnenhabijt aangenomen en op die wijze de romantiek gered voor de toerist!

...EN UITGESTORVEN BEGIJNHOVEN.

Versteende poëzie en vrome rust bleven gelukkig bewaard — zelfs zonder begijntjes — in menige stichting.

De LIERSE steegjes zijn rijke inspiratiebronnen voor schilders en schrijvers; te ANDERLECHT sluimert een klein maar stemmig hof naast het Erasmushuis. MECHELEN dat eens 1800 begijnen telde, behield alleen de kerk; dit is eveneens het geval voor BRUSSEL: gedurende de 14de eeuw had het groot begijnhof er 1200 bewoners.

Begijnenkerken, stegen en pleinen bleven gedeeltelijk bewaard te Diest, Antwerpen, Tongeren, Herentals, Diksmuide, Dendermonde, Hasselt, Hoogstraten, enz.

De oudste begijnenkerk is stellig St-Christoffel te Luik; zij dateert uit het midden van de 13de eeuw en mag beschouwd worden als de moederkerk van een reeks begijnen-bedehuizen zoals de kerk te Tongeren, de (huidige) Dominikanenkerk te Tienen en de bidplaats — nu museum — te St-Truiden.

EEN STAD IN DE STAD.

Begijnhoven werden gewoonlijk opgericht buiten de eerste omwalling, liefst bij een waterloop. Zij groeiden, naast de gemeente, met eigen ommuring, eigen poort, eigen bidplaats.

Wanneer de gemeente haar eerste beschutting doorbrak, werd het hof opgenomen binnen de nieuwe stadsomheining, maar de afzondering bleef! Zo ontstonden deze oasen van rust in drukke, lawaaiige steden.

GEEN LEEK... EN GEEN KLOOSTERLING.

Het begijnenwezen heeft stichter noch stichtster gekend, het is spontaan gegroeid uit een mystieke drang en beantwoordde tevens aan de sociale noden van het ogenblik.

Al droegen begijntjes een geestelijk kleed, kloosterlingen, religieuzen waren het niet; zij vormden een gemeenschap van «religieuze vrouwen», die slechts twee van de drie traditionele geloften aflegden: gehoorzaamheid en zuiverheid, en dan nog maar alleen voor

de tijd die zij op het hof doorbrachten. Steeds kon een begijntje terugkeren tot het gewone burgerleven en zelfs trouwen, al gebeurde dit uiterst zelden. Belofte van armoede kon niet worden afgelegd, want velen moesten door de opbrengst van hun handwerk instaan voor eigen onderhoud.

Zo blijkt het dat, door geest en inrichting, het begijnenwezen aanrakingspunten vertoonde met het hele complex van de middel-eeuwse beschaving, ook op het sociaal-economische vlak.

HOE HET BEGON.

De begijnenbeweging is een aftakking van de machtige godsdienststroming die gedurende de 12de en 13de eeuw West-Europa overspoelde. In haar openbaarde zich een tamelijk vaag ideaal dat streefde naar zuiverheid en evangelisch leven. Vooral de prediking van Dominikanen en Franciskanen had de « Vreze des Heren » vervangen door vertedering en genegenheid: de strenge ascese ruimde de baan voor de Minne-mystiek. De schemerige romaanse bidplaatsen met hun dikke muren en kleine vensters boden de gepaste atmosfeer voor geestelijke meditatie.

Uit deze nieuwe geestelijke opvatting ontstond een steeds toemende drang naar afzondering, naar het reclusenleven. Het werd een stormloop naar de dubbelkloosters, later naar de vrouwenabdijen van Premonstratenzers en Cisterciënzers. Die extatische godsdienstigheid werd echter een gevaar voor de zuiverheid van de religie zelf: Norbertijnen zowel als Benediktijnen waren verplicht deze toevloed af te grendelen.

Als gevolg hiervan onstond reeds vóór 1200 het gebruik **private geloften** af te leggen in handen van een priester; hierdoor verbonden deze « heilige maagden » — virgines sanctae — er zich toe, de evangelische raden tijdelijk of levenslang op te volgen. De meesten bleven gewoon aan de eigen haard vertoeven maar droegen een kenmerkend kleed; sommigen vestigden zich als kluizenaarster — alleen of met twee, drie — naast kerken, hospitalen, kloosters. Deze reclusen kregen, zowel van priesters als van leken, de naam « beghini ».

De eerste begijnen stamden uit de adel of uit de gegoede burgerij.

Tijdens het laatste kwartaal van de 12de eeuw ontstond in de Nederlanden een strekking om deze extatische vrouwen op te nemen in **broederschappen of genootschappen**. Aan het hoofd stond een Meesteres en een geestelijke Bestuurder; mannen die dezelfde regel volgden noemde men **Begehardi of Begarden**.

In 1216 bekwamen de broederschappen de toelating van de Paus om zich in **begijnenhuizen** te vestigen waar zij door handwerk in hun onderhoud moesten voorzien.

Maar weldra was de toeloop naar die huizen zo groot, het geloop naar en van de kerkelijke diensten zo druk, dat het verkieslijk geacht werd onafhankelijke **begijnenparochiën** in te richten. Zo ontstonden onze begijnhoven, gewoonlijk buiten maar vlak bij de stedelijke omwalling.

WAAR KWAM DIE SNELLE GROEI VANDAAN?

Naast een vurig streven naar godsdienstverdieping lieten ook — hoewel van bijkomende aard — sociale en economische redenen zich gelden.

Het is een bekend feit dat haast alle Europese landen af te rekenen hebben met een overschot aan huwbare vrouwen. Dit was nog meer het geval in de middeleeuwen met hun vele oorlogen, familieveten en huurlingenbenden, hun gevaarvolle reizen en besmettelijke ziekten die het sterftcijfer van de mannelijke bevolking opdreven. Gelukkig was het grootste deel van deze vrouwen niet trouwlustig. Voor een menigte weduwen en onaangezochte meisjes bood het begijnenbestaan een gelukkige uitkomst.

Maar hoe moesten zij hun brood verdienen?

Er weze vooral gewezen op de eenvoud van hun bestaan, zodat de uitoefening van enig handwerk volstond. Daarom o.m. verkozen begijnenkolonies de nabijheid van het water waarin de linnenbleek voordelig kon geschieden.

Minder gegoeden vonden een onderkomen in **Conventen** of gemeenschappelijke woningen waar zij genoten van de schenkingen, aan hun Convent verbonden. Andere behoeftigen kregen een **prove**, d.i. een levenslange ondersteuning van de **H. Geesttafel**. Voor de zieken was er een **infirmierie**. Er waren ook nog de **beurzen** die door familieleden, stads- of dorpsgenoten toegekend werden, zoals er ook menigvuldige **uitdelingen** geschiedden van eetwaar, vuur, licht en dergelijke, ter gelegenheid van feestdagen, jaargetijden, lijkdiensten of testamentaire wilsbeschikkingen.

Een paar voorbeelden van voedseluitreiking.

Philips van Zomergthem deelde jaarlijks een halve zak koren uit onder de vorm van brood aan de arme begijnen; dat gebeurde « te drie tijden... deen derde telkens Dertienavonde (Driekoningen), dander derde telkens H. Sacramenten avonde ende terde telkens St Meertensavond. »

En juffrouw Kateline Alistoc eiste dat, « zoe men desen dienst vander (voorsiene) hoemessen niet en songhe, dat men dit naervolghende goet gheven soude in aelmoesenen den armen begijnen. »

Natuurlijk waren er ook die over een inkomen beschikten, groot genoeg om er hun behoeftige medezusters mee uit de druk te helpen.

CATHARINA, KATHELINE, KATELIJNE.

Wanneer wij de lijst van de Aalsterse begijnhofmeesteressen overlopen krijgen wij meteen een overzicht van de aanzienlijkste Aalsterse familiën: Alice van Scoubrouc, Catharina de Vremde, Margaretha Mertens (oudste zus van Dirk Martens), Catharina Alistoc, Catharina van Zomergthem, Agnes van Pysstote, Catharina van Branteghem, Maria de Craecker, ... ziedaar enkele familienamen die herhaaldelijk opduiken in het plaatselijk bestuur. Het was het begijntje

Catharina van Raffelghem dat in 1732 het voetstuk schonk in gedreven zilver, nu nog gebruikt in de St-Martinuskerk om er de monstrans op uit te stellen; en een meid had dit begijntje ook al: de «maerte» die het kostbare stuk ging afgeven in de kerk werd een royale fooi «gejond».

Als wij nu de voornamen bekijken, dan is het aantal Catharina's opvallend! Van de 49 ons bekende hofmeesteressen zijn er elf die in het doopsel de naam kregen van de patrones van het Aalsterse begijnhof, dat maakt 22 %, in het groot begijnhof te Gent treffen wij bij de 30 grootjuffrouwen slechts twee Catharina's aan! De hogere standen moeten hier beslist een sterke voorliefde gekend hebben voor deze heilige. De naam van de oudste rederijkerskamer «De Catharinisten» — in de volkstaal «de Catrienen» — bewijst dit eveneens. «Ghesincnt den ghesellen vander rethorique, als zij huere ieest van Ste Katheline hilden, twee kannen Rijsch wijs...» Maar wij hadden het over

SCHENKINGEN.

Soms gebeurden die giften met WARME HAND: Beatrix Willems bvb. schonk bij haar professie 12 dagwand land (30 a 74 × 12 = 3 ha 68). Zo kwam het hof in het bezit van heel wat land, meers en bos: tot de infirmeriegoederen behoorde te Aalst het Begijnenveldeke, ook Begijnenbogaert geheten, nu gekend onder de naam van Klein Begijnhof te Mijlbeke.

Het hof bezat ook talrijke erfelijke RENTEN op huizen, land en meers, verspreid over nagenoeg de hele stad en over tweeëntwintig gemeenten (1).

Eveneens een bron van inkomsten was de belasting «het beste bed» dat, na het overlijden van een begijntje, toekwam aan de gemeenschap. Die verplichting kon nochtans worden afgekocht. Daarbij ontving iedere medezuster na de lijkdienst gewoonlijk een wit brood, een maat erwten en een pint Rijnse wijn.

EEN TESTAMENT.

De meeste schenkingen gebeurden bij laatste wilsbeschikking. Catharina van Branteghem, grootmeesteresse gedurende 49 jaar (van 1542 tot 1591) liet ons een sterk gedetailleerd testament na. Wij vat-

(1) Die erfelijke renten waren gelegen in de Kerckhofstrate, de Stoefstrate, de Denrestrate (bij het begijnhof), de Pontstrate, de Sompaeirtshouc (tussen Hoogstr., Zonestr. en Windmolenstr.), de Clapstrate, de Soutstrate, de Nieustrate, de Veemerct, de Cattestrate, aen de Maerct metter Capellenstrate, Muelenstrate, Achterstrate, Werf, up den Molendriesch. Er is ook sprake van te Stenkene (Steenken) en van de Zeemberghenbrugghe (!) buten der Pontstraetpoerte, verder over renten buten de Zoutstraetpoerte, de Nieustraetpoerte, de Cattestraetpoerte, de Muelenstraetpoerte, te Scaerbeke, te Kerrebrouc, te Hesseghem. Ten slotte nog in de gemeenten Eereboedeghem, Lede, Welle, Erpe, Haeltert, Kerxkene, Nuwerkerken, Alphenen, Denderhouthem, Outre, Ydderghem, Aspelaer, Meere, Helderghem, Woubrechtghem, Hayeghem, Bambrugghe, Houweghem (Oudegem), Eerdeghem (Erondegem), Hofstade.

ten het hier samen omdat het een interessant beeld schetst van de laatmiddeleeuwse levenswijze.

... Zij wenst begraven te worden in de kerk van het hof voor de preekstoel «daer huere ouders en vrienden begraven zijn». Aantal, gewicht en prijs van de «keerssen» worden vastgesteld. Er zal een uitdeling gebeuren van erwten en brood van een halve stuyver 't stuck. Er wordt een som vastgesteld voor de H. Geest, «den ghemenen arme», evenals ten voordele van de pastoor voor uitvaert en nadienst. De 10 cooristen krijgen een maaltijd «theuren sterfhuyse», de dag van de nadienst. De Sterre- en de Onsen-Vrouwenbroeders (Karmelieten) bekomen elk p.p. (2), de grauwe- en de swarte susters in 't hospitaal van Aelst elk 12 p.p. Er is verder voorzien voor: den prochiaen 20 p.p., de oppercoster 8 p.p., de ondercoster 4 p.p., de sepulture 12 p.p.

Voor het lossen van het beste bed geeft ze aan de infirmerie van het hof 30 p.p., aan de arme kinderen van het hof 30 p.p., aan de kerkmeesteressen en de infirmeriemeesteressen elk een zilveren lepel of 3 p.p. Twee costeressen krijgen elk 12 pg., een religieuze uit Gent 1 p.g. en Hennie Stalens 1 p.g.

Truyken Suneau bekomt de coutse mette bedde ende gordeyenen op de voorkamers in de veynster, en op de achterkamer een tritssoir, een ciste met 2 sloten, een dozijn tinnen teljoren en 2 tafelkens.

Er zal blijven ten voordeel van het hof:

boven op d'achterkamer een coutse en een garderobe en beneden een schapraai, de haal in de cuekene (3) ende voort al dat eertvast en nagelvast is; de fornayse ende ketele en 'tstalhuys zullen door de Fermeriemeesteressen niet afgebroken worden.

Zij vermeldt de namen van de vier begijntjes die haar zullen dragen, ieder becomt een «hoofcleet» en een hemd; moest één der vier reeds «aflijvig» zijn vóór haar, zij wordt dan vervangen door één der armste begijntjes. Ten slotte duidt zij 2 testamentuitvoerders aan die voor hun werk ieder 2 zilveren lepels bekomen.

In de begijnhof-organisatie speelden de

CONVENTEN,

opvolgers van de begijnenhoven, de hoofdrol.

Het oudste en voornaamste convent was de **infirmerie**. Daar verbleven zieke en onvermogenende begijntjes: zij waren «de kinderen van de fermerie» of «de kinderen van de Kiste die men noemt de H. Geest». De grootjuffrouw had de algemene leiding van het hof maar de infirmeriemeesteresse moest instaan voor het financieel beheer van de gemeenschapsgoederen: zij was de minister van geld-

(2) Het pond parisis of p.p. had ongeveer de waarde van een goudfrank. Het pond grote of p.g. = 12 p.p.

(3) haal = ketting waaraan de ketel boven het vuur hing.

wezen! Men kon er ook tafel houden tegen 100 gulden per jaar. Sedert 1289 bezat de infirmerie haar eigen kapel, dank zij een rente geschonken door Zeger de Ghier, waarschijnlijk een zoon van de stichter van het hof. In 1327 gaf jonkvrouw van den Coudendale haar huis in de Beginenstrate om er de armen onder te brengen. Van dan af wordt de Infirmerie het « Convent te Coudendale » geheten (4). In de 19de eeuw was de infirmerie veranderd in een washuis.

In een andere stichting, het CONVENT VAN CALVARIE of het GROOTHUIS, gelegen op het einde van het enige begijnhofstraatje, mochten vijf begijntjes kosteloos inwonen. Begiftigers waren Philippus Sterck en zijn vrouw die hiervoor een jaarlijkse rente van 100 gulden ter beschikking stelden. Veeleisend waren de schenkers niet: de overste van dit convent en haar vijf onderhorigen moesten iedere morgen gezamenlijk de mis bijwonen in de kerk en in de gemeenschappelijke werkplaats dagelijks enkele gebeden storten voor hun weldoeners; te 21 h 30 moest iedereen te bed zijn.

Het waren de stichters van dit convent die in 1617 een triptiek schonken aan het Groothuis, schilderij dat later overgebracht werd naar de huidige kerk waar men het in het koor — evangeliezijde — kon bewonderen. Hoofdtema van dit renaissancewerk is de traditionele, flink uitgevoerde « Afdoening van het Kruis »; toch is het vooral de groep met de in zwijm gevallen Moeder Gods die ons een treffend-realistisch beeld brengt van grondeloze zielesmart, een voorstelling die ook de niet-gelovige ontroert door het diep menselijke in dit moederleed. De zijluiken tonen ons de levensechte afbeeldingen van Philippus en Margaretha, schitterende portretten. Dit meesterwerk bekleedt nu een ereplaats in de kapel van de E. Zusters van Liefde, Molenstraat, te Gent.

De Novicen verbleven in het CONVENT VAN SINT-JOZEF, het schilderachtigste hoekje van het Aalsters Begijnhof. De postulanten hadden er ieder een kamertje — in 1900 waren er nog 13 cellen —, maar zij aten in gemeenschap, bediend door de jongste. Hun dagelijkse gebeden waren voorgeschreven door de aartsbisschop, twee uur per dag waren zij verplicht het stilzwijgen te onderhouden en te 21 h begon de nachtrust. De novicen verbleven hier drie jaar, gedurende het eerste jaar droegen zij nog wereldlijke kleren, daarna geschiedde de professie; nu kreeg de bidplaats haar ponden was en ieder begijntje een wit brood + een kleine som geld. Toen zij dan na drie jaar begijn werden moesten zij over een bepaald inkomen beschikken voor hun onderhoud: in 1835 bedroeg dit 200 F per jaar.

(4) De « erfelijke rente die ten Coudendale toebehoort » werd in de 15de eeuw te boek gesteld door een biechtvader van het hof die zijn bedoeling onverbloemd neerschreef in zijn inleiding: « Om dies wille dat de memorie van den mensce cranc is, ende mits dat de boucken ende scriften van de goddelike diensten ende fundatiën bij negligentie altemet int ongereede commen ende verdonckeren, ende oec mits dat alle duechdelijke fundatyen ende ghiften van goeden heeren behooren ende moeten naer recht onderhouden sijn, so heb ic... »

WAT BETEKENT HET WOORD «BEGIJN»?

De benaming «Beggini» wordt voor het eerst aangetroffen in 1209 te Keulen om er de Katharen van Zuid-Frankrijk mee aan te duiden. In het latijn is het Beginus, in het Frans Begin, Begini. Het mannelijke «Begard» komt omstreeks 1220 voor het eerst voor in Frankrijk onder de vorm Begehardus, Begihardus.

Over de verklaring van het etymon «Begijn» is men nog niet tot zekerheid gekomen.

De begijntjes zelf, evenals de auteurs uit de 15de eeuw, zochten verband met de H. Begga, de vrome dochter van Pepijn van Landen. De vijf eeuwen echter die de dood van de Frankische edelvrouw scheidden van de opkomst van het begijnenwezen volstaan om deze veronderstelling uit te schakelen.

Te Luik stond Lambert «Li Beges» op het einde van de 12de eeuw aan het hoofd van een hervormingsbeweging. Hij is het die een van de oudste groeperingen van «heilige vrouwen» georganiseerd heeft. De bewering dat «Beges» hier zou betekenen «stamelaar», kan moeilijk worden aanvaard voor deze uitzonderlijk populaire predikant. Veeleer wil men er de betekenis «kettters» in erkennen. (5)

Als reactie immers tegen woekerende mistoestanden en in een streven naar beoefening van evangelische raden maakten sommigen van die theologisch onbeholpen mystiekers zich plichtig aan gevaarlijke overdrijving: Catharen of Albigenzen verhieven maagdelijkheid, Waldenzen vrijwillige armoede tot de rang van goddelijk gebod. Dat was voldoende voor de losbandigen, geestelijken en leken, om de onbetrouwbaarheid te proklameren van al wie zich, buiten de kloostermuren, inspande om het kristen ideaal te benaderen.

Gelukkig kennen wij een onverdachte ooggetuige die de boosaardige spotters onverbloemd de waarheid zegt. Het is Jacob van Vitry, kardinaal tot 1240; hij verbleef in ons land van 1207 tot 1216. Door zijn ambt goed geplaatst om deze stroming te beoordelen, schrijft hij:

«Dan zeggen zij, de wijzen der wereld, met name de van hervorming afkerige prelaten en andere boosaardige lieden: Kijk, die wil Begijn zijn — want aldus noemt men hen in Vlaanderen en Brabant — of Papelarde — want zo betitelt men ze in Noord-Frankrijk, of Humiliaten — zoals men zegt in Lombardije — of Bisocca — dat is hun benaming in Italië — of Coquenunne — zoals men ze heet in Teutonië. En met zulke spot- en lasternamen pogen voornoemde lui de maagden (die zich voorgenomen hebben de zuiverheid te bewaren) van hun heilig besluit af te trekken...»

Het blijkt dus dat zelfs geestelijken deze vrouwen bespotten,

(5) Over Lambert le Bègue schrijft G. Kurth dat hij, als aanklager van de misbruiken, zoveel bijval oogstte bij het volk, dat men hem de Savonarola uit de 12de eeuw genoemd heeft.

waarschijnlijk omdat ze hun al te duidelijk wezen op eigen tekortkomingen! (6)

Een andere verklaring wil Beginus in verband brengen met de ketterse benaming Albigensis; de taalkundigen kunnen deze afleiding echter niet aanvaarden om etymologische redenen.

* * *

In 1947 werd een interessante hypotese naar voor gebracht in een docterstesis; zij is van de hand van E.P. Alcantara Mens, O.F.M., die verscheidene jaren in het Capucienenklooster te Aalst verbleef.

Zoals het heden nog het gebruik is bij de gewone man te spreken over Bruine en Witte Paters, over Grauwe en Zwarte Zusters, zou Begijn eenvoudig verwijzen naar de kleur van de vroegere kleding: te Aalst droegen de begijntjes in 1323 een grijs kleed.

Vermits het Italiaanse schimpwoord Bizoche, evenals de benaming van de Franse moines bruns, moines bis, moines beges doelen op de natuurkleur van ongeverfde wol, vermits de zwervende Begaarden in geschreven teksten vaak « Begehardi » gespeld werden, zo is het mogelijk dat de begijnen naar hun grijs, vaal of bruinachtig habijt « Beges » hebben geheten. Wij zouden er dan het Franse beige en het Middelnederlandse baai (bruinrood) in terug vinden.

Wat nu de oorspronkelijke betekenis van het woord « begijn » ook weze, steeds schijnt aan deze benaming een ongunstige betekenis te worden gehecht door de volksmond. Zelfs tot op heden gebruikt men de oude zegswijze: « Daar is een begijn te geselen! »

HET BEGIJNHOF VAN ST-KATHARINA OP DEN ZAVEL TE AALST.

Hét was omstreeks de tijd dat de H. Franciscus van Assisië in zijn vrome eenvoud het eerste kerstkribbeke opstelde in een woud van Midden-Italië (1223) dat hier de begijnhuizen verenigd werden in hoven: Te Leuven ontstond het begijnhof omstreeks 1230, te Gent in 1234 en 1235, te Brugge in 1245, te Anderlecht in 1252, te Diest in 1255.

Op de zaterdag vóór O.L.H. Hemelvaart van het jaar 1261 was het dat een rijke inwoner van Aalst een zandachtig stuk grond schonk, gelegen bij de Dender, met het doel er een begijnhof op te richten. In deze schenking was begrepen het hof, vroeger bewoond door een landbouwer, genaamd Boudemaar. Bij de eigendomsover-

(6) Zo iets gebeurde wel meer! Nog onlangs, in 1952, werd door de kerkelijke en burgerlijke overheid van Florence gepleit voor het eerherstel van de Dominikaan Savonarola die, beticht van ketterij, in 1498 omkwam op de brandstapel, nadat de geniale redenaar de geestelijke en wereldlijke leiders herhaaldelijk had aangezet tot een zuiverder zedelijk en geestelijk leven! Er wordt nu zelfs de vraag gesteld of deze « ketter » geen « heilige » was?

Over een andere Dominikaan-filosoof († 1600) zegt men terecht dat « de moderne wereld nog verlicht wordt door het schijnsel van Bruno's brandstapel. »

dracht waren aanwezig : de begiftigers « Wouter de Ghier, poorter in der stede van Aelst ende Gheertruud, syn wyf ». Medeondertekenaars waren : de schepenen van Aalst, Z.E.H. Deken Joannes met 2 kapelanen en drie Dominikanen-bestuurders van het groot begijnhof te Gent. Deze laatsten, rijk aan ondervinding, werden gelast met de oprichting te Aalst (7).

Of de aanpak dadelijk geschiedde valt te betwijfelen : het was eerst in januari 1265 — volgens de huidige tijdrekening 1266 — (8) dat geestelijken en schepenen hun goedkeuring hechtten aan de stichting van het « curtis Sancte Katherine in Alost, Cameracensis dyocesis ». De kapel werd het volgend jaar gewijd.

Het rechthoekige beluik waarop de met stro gedekte lemen huises en de gelijkaardige bidplaats werden opgetrokken lag tussen de (Oude) Dender, de Pontstraat en twee op de Dender uitlopende straten : het Wilgestraatje (nu Bertha De Dekenstraat) en het Sterrestraatje.

Tussen Wilge- en Voldersstraatje (een derde waterstraatje) liep de vroeg-middeleeuwse stadsomwalling. De naam « Walgrachtstraatje », vroegere verbindingsweg tussen het Klapstraatje en de Lange Zoutstraat (later ingelijfd bij het complex van het Jezuietencollege), wijst duidelijk op de oude omheining in wier nabijheid het Curtis Beghinarum ontstond.

BEGAARDEN, LOLLARDEN, WILHELMIETEN.

Aan de overzijde van het Sterrestraatje, de hoofdgevel gericht naar de (huidige) Houtmarkt, was een gastenhuis gevestigd dat instond voor huisvesting en verzorging van pelgrims en arme reizigers. Het werd bediend door Broeders van de Derde-Orde van Sint-Franciscus; deze stonden op een bepaald tijdstip bekend als Lollaarden-Broeders, een synoniem voor Gasthuisbegaarden, mannelijke tak van de begijnenbeweging. (9) Zij kregen hun naam naar de Nederlander Walter Lollard die een vals mysticisme verspreidde in onze streken; hij stiërf te Keulen op de brandstapel in 1322. De vervanging van deze broedergemeenschap door de Wilhelmieten in 1428 hoeft ons dus niet te verwonderen. De taak van de Begaarden werd voortgezet want in 1595 bezat het Wilhelmieten- of Sterrenklooster nog steeds een gastenhuis voor arme reizigers die er dag en nacht ontvangen werden door de gastenpater. Ook gegoede personen werden er als kostgangers opgenomen : Dirk Martens was er één van.

(7) De Dominikanen speelden een voorname rol bij de oprichting van onze begijnhoven. Een joviale Pater Dominikaan, de E.H. Luyten, is nog steeds pastoor van het Groot begijnhof te St-Amandsberg.

(8) In het bisdom Kamerijk, waartoe Aalst behoorde, begon het nieuwe jaar op Pasen. Dit veranderde eerst na 1575.

(9) Te Brussel bezaten de Bogaarden of Beggaarden een toevluchtsshuis voor zieke en gebrekkelijke wevers : de huidige Bogaardenstraat wijst er nog de oude weverswijk aan, de Voldersstraat ligt in de nabijheid.

Toen het Sterrenklooster in 1785 door Jozef II opgeheven werd, ging een deel ervan naar het beluik van het begijnhof (10).

DE OUDE BEGIJNENKERK.

1266 : Aalst is in feest ! De bisschop van Kamerijk komt het begijnenkerkje inwijden. Wat een gebeurtenis, ook al gaat het maar om een gebouwtje met lemen muren en strooien dak ! De eerste huisjes staan er omheen geplant.

In 1291 trekken begijntjes de stad in om aalmoezen te verzamelen voor de « nova constructa » van het hof; negen jaar later verlenen de bisschoppen aflaten aan allen die hun steun verlenen bij het oprichten en versieren van het heiligdom : de lange duur van de inzameling wijst op een gebouw, opgetrokken in duurzaam materiaal.

De bidplaats die wij bemerken op het plan van Guiccardini (omstreeks 1567) werd door de Geuzen verwoest in 1582; de heropbouw duurde van 1585 tot 1599. Het schijnt wel een rekonstruktie te zijn : de kerk die Sanderus zag (omstreeks 1640) lijkt op haar voorgangster als twee druppels water !

Het was een eenbeukig, gotisch gebouw, veeleer een grote kapel : ongeveer een roede (5,5 m) kleiner dan de huidige kerk, zowel in de lengte als in de breedte. Evenals de meeste Zuidnederlandse begijnenkerken, bezat zij noch kruisbeuk, noch toren; alleen een spits dakruitertje priemde in de lucht.

Binnen, in het witgekalkte bedehuis, was het hoofdaltaar toegewijd aan het H. Kruis, aan de H. Catharina als patrones en aan de H. Begga als beschermheilige. Links van het hoofdaltaar bemerkte men de H. Maagd, de H. Alexis en de H. Barbara. Rechts kon men aanroepen : de H. Moeder Anna, Maria-Magdalena en de H. Blasius, deze laatste nog steeds in trek (Haaltert, St Job en Begijnhof) tegen brand, blaren en zweren. Het meest indrukwekkende van de kerkmeubelen was de preekstoel, in 1699 gebeiteld door De Doncker die ook de portalen van de St-Martinuskerk vervaardigde.

Over het geestelijk leven van de priesters weten wij enkel dat, volgens de dekenale visitatie van 1574 « de kapelaan van het hof iedere dag de Mis celebreert ». Deze vaststelling, hoe van zelfsprekend zij nu ook moge lijken, was stellig bedoeld als een eervolle vermelding in deze periode, gekenmerkt door een schromelijke verzwakking van de kerkelijke tucht !

(10) De hoofdgebouwen van het Sterrenklooster waren omsloten door Sterrestr., Dender, Pontstr. en stadsmuur. Van deze meterdikke stenen omheining met schietgaten is nog een klein gedeelte overgebleven als scheidingsmuur tussen de eigendommen van de Heer Meert (Houtmarkt) en Mejuffrouw Schotte (A. Nichelsstr.).

Het spreekhuis der Wilhemieten bevond zich echter op de hoek aan de overzijde van het Sterrestraatje, dus in de Pontstr. Naast dit huis was een woning die reeds in 1380 het Sterreke heette. Zouden de voorgangers van de Wilhemieten dus de eerste vereerders geweest zijn van O.L. Vrouw-ter-Sterren ?

EEN WANDELING OP HET HOF IN 1785.

Wij stappen de rustige stilte van het hof binnen; niet te laat echter want de poort wordt vroeg gesloten : te 21 h in de zomer, te 20 h gedurende de periode van Bamis tot Pasen.

Wij volgen het smalle straatje met de hobbelige keien : op het einde rechts het Groothuis of Convent van Calvarië waar het prachtig drieluik eens geprikt heeft. Nu bereiken wij een rechthoekig grasplein, omringd door kleurige bak- en zandsteengeveltjes. Na de verwoesting door de Geuzen werd alles opnieuw opgebouwd, hoofdzakelijk tussen 1620 en 1630. Alleen aan de zijde van de Pontstraat zitten de huisjes verborgen achter een hofmuurtje, maar overal dragen de deurtjes een devote benaming. Het novicenconvent — een witgekalkte insprong, omstrengeld door duivenranken en met een St-Jozefsbeeldje boven de ingang — is een droomschoon hoekje. Het straatje dat dwars over het plein loopt eindigt bij de waterpoort, de loskaai of haven (!) van het hof. Dit is wel praktisch voor de aanvoer van allerlei waren, de overstromingen moet men maar op de koop toe nemen. Naast de waterpoort is de infirmerie. Links van de weg, het grauw gekalkte kerkje, opgevrolijkt door het groen van een wijngaard. Tussen kerk en waterpoort ligt het « kerckenhofken ». Men begraaft soms ook naast de bidplaats : een schilderij van Jozef Meganck op een zijaltaar van de huidige kerk toont ons een zwart-houten kruisje, boven de laatste rustplaats van het mystieke begijntje, Joanna Dedemaecker. Daar zij aan de pest stierf (1631) mocht zij niet in de kerk begraven worden. Later zou boven haar graf de kapel van St-Antonius oprijzen.

Het grasplein is de geschikte plaats om er het linnen te bleken. Ook aan de overzijde van de Dender zijn blekerijen. Dit is dan de reden waarom het later aan alle inwoners, bijzonder aan hoedenmakers en ververs, verboden wordt het water te bevuild tussen de watermolens en de Begijnenput, een draaikolk op een bocht van de Dender. (Politierglement Jaar X van de Franse Republiek.)

HET BEGIJNHOF WORDT VERGROOT.

Op bevel van Jozef II werd het Sterrenklooster afgeschaft. Een deel van deze eigendom werd twee jaar later aangekocht om het hof te vergroten dat nu een oppervlakte kreeg van 1 ha 92 a.

Tegen de zin in van de grootjuffrouw en van de meeste begijntjes werd er besloten een nieuwe kerk te bouwen. Begonnen in 1787, dus op de vooravond van het einde van het Oud Regiem, was zij slechts volledig voltooid in 1820. De eerste Mis werd echter reeds opgedragen in 1794.

Gedeeltelijk opgetrokken met de zandsteen afkomstig van het Wilhelmiënklooster, is het een bescheiden driebeukige hallekerk geworden, vijf traveeën diep, met dorische zuilen tot steun. De gevel is geen oneigenaardige brok klassicistische architectuur (dixit Prof. Dr. Ir. Stan Leurs) met als hoofdmotief de betrekkelijk massale toren

waaronder een statig dorisch portiek is aangebracht. De koele monumentaliteit heeft het middeleeuwse kerkje vervangen: het is een overweldigend hymne geworden waar een romantisch begijnenliedekje beter paste in deze omgeving. Het interessantste van het geval is dan ook dat het hier gaat om een konstruktie die dateert uit een periode waarin de godsdienstige bouwbedrijvigheid geheel stil lag: deze gevel blijft een waardevol tijdsdokument, een zeldzame schakel in de evolutie van onze nationaal-historische kerkstijlen!

Toen de Besloten Tijd aanbrak kreeg het bedehuis de hoogdravende benaming van «Tempel der Wet»; de begijntjes werden verplicht hun kleed af te leggen en op het altaar troonde nu de «Godin der Rede», een vrouw die men huldigde door het uitvoeren van revolutionaire liederen. Op de decadi verheerlijkte «Monsieur le Maire» het nieuwe regiem van op de preekstoel, de boomgaard was nu «le Champ National» waar gedanst werd door de opgetrommelde jeugd. Het dwaze gedoe eindigde in 1800.

Het volgende jaar kon de mis er weer gecelebreerd worden en bouwde men, aan de Sterrestraat, de poort die toegang moest verlenen aan de koeien.

DE DAGINDELING VAN EEN BEGIJNTJE.

De begijntjes, in hun nederig grijs kleed, leefden in den beginne volgens de wijze statuten, omstreeks 1300 opgesteld door de abt van Affligem. Deze levensregel werd herhaaldelijk herzien en aangepast.

Aan het hoofd van de instelling stond een hofmeesteres. Er was echter ook een curator of toezichter, naast een meesteres van de infirmerie die de financiën beheerde en een meesteres van het novicenconvent. Verder waren er nog vier raadvrouwen alsook twee provisors of voogden, nl. de pastoor-deken en de burgemeester.

De dag begint met het bijwonen van de H. Mis, de gezonden in de kerk, de zieken en d'ouden van dagen in de kapel van de infirmerie. Daarna gaat iedereen aan 't werk.

Rijke begijntjes kunnen het bestuur van het hof waarnemen; vervaardiging van priestergewaden en altaarversierselen is eveneens een passend werk voor edele handen.

Anderen houden zich — althans in de middeleeuwen — bezig met de bereiding van laken en lijnwaad. De meesten echter staan bekend voor hun fijn hand- en speldewerk: zij bezorgen de uitzet aan de bruidjes uit de gegoede burgerij of toveren met de klosjes. Zij zitten voor het venster; hoe verlaten het plein ook lijkt, toch zijn er vele speurende ogen die de zeldzame bezoekers monstere van achter de gordijntjes, een gelegenheid om de nieuwsgierigheid te voldoen en af en toe een beetje kommentaar te leveren: men moet toch met de mede-zuster over iets praten. 's Avonds vallen de lichtstralen door een glazen waterbol op het fijne vingerspel.

Mits toelating van de grootjuffrouw mogen zij ook buiten het hof de zieken verzorgen: in 1832 worden zij zelfs door het magistraat

gefeliciteerd voor de diensten, bewezen tijdens een epidemie van cholera.

Er wordt ook «oordjesschool» gehouden, maar meer dan drie worden er niet geduld om wille van de concurrentie. Of er ook een «bollewinkel» is (zoals te Anderlecht) kunnen wij niet zeggen. Het gaan en komen van de kinderen die 's winters met een vuurpotteken komen aandragen brengt ook leven in de parochie, te veel zelfs want er rijzen heel wat twisten op over het schoolhouden. Dan moet de Aartsbisschop persoonlijk tussen komen om het «onkruid van twist en tweedracht» uit te roeien. Immers, sommigen aarzelen niet hun medezusters te belasteren of wereldlijke liedekens, zelfs «amouretten» aan te leren om leerlingen aan te lokken! Dat de kinderen die er school lopen of bij begijntjes inwonen de vrede soms verstoren door geschreeuw, ruitjetik, deurklopperij en ander kattelkwaad verwondert ons evenmin.

Begijntjes mogen — mits toelating — buiten het hof vernachten, maar het is een gebruik dat niet wordt aangeprezen. De zerk van een hofbewoonster († 1558) vermeldt toch: «Sy woende hier 51 jaar ende 'n sliep noyt nachts uten hove.»

Zo verdienden deze vrouwtjes hun kost. Er zullen stellig nog wel andere broodverdiensten geweest zijn: Zuster Constance, de laatste van de gemeenschap, leverde wel de ongewijde ouwels aan de priesters!

Het zou ons verwonderen moesten deze stille leventjes geen indruk gemaakt hebben op onze letterkundigen. Te Aalst was het Pater Flerackers, S.J., die, in een fijn gedichtje, met rake trekjes de dagelijkse doening schetste van

ZUSTERKE BEGIJN. (11)

Een laag-gezeten huizeke,
getekend met een kruizeke,
is 't godgewijde kluizeke
van Zusterke-Begijn;
't kon groter zijn, 't kon lustiger,
maar heiliger, of rustiger,
maar liever kon 't niet zijn.

-
- (11) Zusterke-Begijn (Simplex ut columba = eenvoudig als een duif) verscheen in Dietse Warande en Belfort, nr 1, 1908. Welnu, van 1904 tot 1908 verbleef E.P. Flerackers als leraar te Aalst in het Jezuïetencollege, hij was dus een buur van het hof. Het lijkt geen twijfel dat het gedichtje in onze stad is geschreven en bijna zeker geïnspireerd werd door het Aalsters begijnhof (Mededeling van E.P. M. Schurmans, S.J., waarvoor onze hartelijke dank).

Het gedicht kreeg een passende melodie, getoonzet door onze verdienstelijke stadsgenoot Gustaaf Pape (1857-1920). Hij was bestuurder van de muziekschool, koorleider in het College, leraar aan de Rijksmiddelbare school. Hij was een uitstekend dirigent (Rubenscantate!) en de komponist van menig fris volkslied.

En treedt gij over 't drempeltje
in 't hagelwitte tempeltje
van 't Godgewijde exempeltje,
ge ziet bij 't fijn gordijn,
in 't poeder-ziftend zonneke,
het vlug en vlijtig nonneke,
oud Zusterke-Begijn.

Het zit, voorzichtig knippende,
hier stekende, daar stippende,
papier en tijd versnippende,
en frutselt hoe of wat...
of slentert eens door 't kamertje,
of leest in Thomas-Hamertje *
een vroom-beduimeld blad.

En klinkt het kloosterbelleke,
ze sluit het stille celleke
en drement naar 't kapelleke
met de ogen neergeslaân;
en knielt er op het zedigste
en prevelt op het vredigste
en laat heur zieltje gaan...

En heel dit zieltje ontvouwende,
en 't door en door beschouwende,
klopt ze op heur hartje rouwende :
«'k Heb zoveel kwaad gedaan;
dat mij de Heer geduldige,
ik wil me niet ontschuldigen,
'k zal beteren voortaan.»

En roerloos op het zitteltje
het leest nu nog een titeltje
uit Cruysse's vroom kapitteltje :
den donckren Siele-nacht; *
en zegent zich een kruizeke
en nu met spoed naar 't huizeke,
waar 't kantekussen wacht.

Zo varen duifjes schuivende,
zich met geen stof bestuivende,
maar in de koepel wuivende
van 't zuiverst kristallijn :
gezegend zijn die leventjes!
ze raken de aard maar eventjes —
lijk Zusterke-Begijn.

* **Thomas Hamerken** uit Kempen in Rijnland († 1471), beter gekend als Thomas a Kempis, was kanunnik te Agnetenberg bij Zwolle (bisdom Utrecht). Zijn onovertroffen asectisch werkje «De Navolging Christi» werd overgezet in vele talen.

* **Joannes van het Kruis** (1453-1491), Spaans karmeliet, hervormer van zijn orde; met de H. Theresia van Avilla is hij de stichter van de «On-geschoeide Karmelieten». Hij is de auteur van diepzinnig-mystieke werken; een er van is «De donkere Zielenacht».

VERKIEZINGEN en FEESTEN.

De grootjuffrouw is dood en begraven. Er moet een nieuwe verkozen worden. Beroering op het Hof! Meer dan honderd vrouwen moeten naar de stembus. Geen kiesmanifesten, geen meetings, maar des te drukker wordt een fluistercampagne gevoerd. Op de « grote » dag stuurt de Aartsbisschop een speciale kommissaris die de stemopneming bijwoont: geknoei en betwistingen zijn uitgesloten.

Het begijnhof heeft zijn vaste FEESTEN. Het naamfeest van de H. Begga wordt gevierd met veel kaarslicht, klokgelui op de Oude Kerk, beiaardspel en een plechtig begijnenlof met Kapucijnenpreek. De plaatselijke schutshelige wordt op haar naamdag eveneens feestelijk bedacht en op Drie Koningen krijgen de veertien armste begijntjes twee vaten koren van d'infirmerie.

Met kermis wordt een eetmaal opgediend voor de provisors: gewoonlijk bestaat de hoofdschotel uit kalfsvlees, in 1789 is het een vette hutsepot. Verdiend is deze traktatie wel, want deze vredestichters hebben het niet altijd gemakkelijk! Dat zegt J.B. Luyckx ons duidelijk:

Is er twist op Begga' plein,
't Is niet goed daar Pastoor te zijn!

Het afsterven van een medezuster of het kleden van een novice behoren ook tot de grote gebeurtenissen op de parochie!

* * *

Zo verliep het leventje van deze maagden en weduwen. Het is niet onze bedoeling geweest de nadruk te leggen op hun tekortkomingen: het waren toch mensen, meestal simpele vrouwtjes die te strijden hadden voor hun bestaan. Het geestelijk leven is een innerlijk gebeuren dat heel wat moeilijker op te vangen is. Menig begijntje heft de goede strijd gestreden en de volmaaktheid betracht met alle middelen. Maar geen van allen is zo volkomen afgestorven aan zichzelf en zo volledig opgegaan in God als het mystieke begijntje

Joanna Dedemaecker

In zijn monumentale « Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden » wijst Pater Axters O.P. op het verschil in geestelijk klimaat vóór en na het Concilie van Trente. De mystiekers stelden de dagelijkse beoefening van de zedelijke deugden in funktie van de diepere Godservaring: Hadewijch en Ruusbroeck zijn er de theologisch-litteraire hoogtepunten van.

Als gevolg van Trente (1563) ontstond, bij het begin van de 17de eeuw, de Contra-Reformatie met een meer strijdvaardige lekenvroomheid: kluzenaars- en begijnenwezen zullen geleidelijk afbrokkelen.

Toch kende de 17de eeuw nog eens een heropflakking van de vroomheidsbeweging : de stichting van het Convent van Calvarië (1617) en van het Convent van St-Jozef (1624) getuigen hiervoor.

Tot dezelfde beginperiode van de Contra-Reformatie behoort het simpele begijntje Joanna Dedemaecker.

Zij werd geboren te Edingen uit een Aalsters gezin dat onze stad ontvlucht was gedurende de godsdiensttroebelen. Op die manier slaagden de Dedemaeckers er in hun leven te redden maar niet hun goederen ! Vader Hendrik stierf toen Joanna nog een kind was, haar moeder, Catarina De Bundel, hertrouwde; het nieuwe gezin vestigde zich te Herdersem.

Alhoewel daar reeds in 1605 onderricht gegeven werd, heeft Joanna er toch geen school gelopen : zij moest de koeien wachten. Wellicht was het in de zondagsschool dat zij de hoofdwaarheden van de godsdienst leerde kennen, alsook enige gebeden opzeggen : het onzevader, het weesgegroet, het credo, de tien geboden en een biechtformule. Toen zij 16 was ging het koeienhoedstertje inwonen bij haar zusterbegijn te Aalst. Het zal niet gedurende dit proefjaar geweest zijn dat zij van haar oudere zus stichtende lessen ontving; deze verliet immers het hof om in het huwelijk te treden. In deze omstandigheden was het begrijpelijk dat de hofmeesteres er ernstig aan twijfelde het ongeleerde, eerder achterlijke boerinneke met een hoge schouder te aanvaarden.

Was het de onge Kunstelde vriendelijkheid, waren het de smekingen van Joanna die de grootjuffrouw overtuigden ? In 1617 werd zij opgenomen bij de novicen; niemand kon toen vermoeden dat het simpele kind haar leven hier zou eindigen als Conventmeesteres ! Toen een van haar medezusters aan de pest leed, weigerde ze haar te verlaten : het zieke begijntje genas maar Joanna stierf aan de « zwarte dood ».

HAAR LEVEN bestond er in het Lijden van Christus voortdurend te gedenken en na te volgen en tevens haar evennaaste te helpen.

De levensbeschrijving, talentvol opgesteld door de E.H. Van Schonenberg, deken van de St-Martinuskerk en biechtvader van Joanna gedurende de laatste zes jaren van haar leven, laat ons toe door te dringen, tot het innerlijke, het geestelijke van dit eenvoudige meisje.

HAAR OOTMOED betekende geestelijke vernietiging van zichzelf om in haar Schepper te kunnen overgaan; daarom was ze blij te worden aanzien als een dom, onnozel kind, het derde haar niet dat sommige hofbewoonsters haar « een simme » noemden. Twee priesters die haar eens bezochten toen zij ziek te bed lag vonden dat zij de passende troostwoorden gebruikten toen zij haar zegden : « Jenneken, ghy zult haest naer den hemel gaen reysen, daar suldy gaen suyker met den pollepel eten ». Haar beddekoets was volgeplakt met prentjes van heiligen die zij een bijzondere verering toedroeg.

Terecht getuigt deken Schonenberg van haar :

« Zij smaakte God meer dan zij Hem kende ! »

DE NAVOLGING CHRISTI was haar hoogste levensdoel. Het eerste dat zij deed toen zij op het hof kwam wonen was leren lezen : door geestelijke lectuur wilde zij de Meester beter leren kennen om Hem te kunnen navolgen.

Alles wat zij vernam over het Lijden bootste zij na. In den beginne viel zij, vóór het gebed, vijf maal ter aarde om de vallende Kristus te gedenken. Steeds meer en meer verdiepte zij zich in het leven van de Zaligmaker. Wat zij zintuigelijk waarnam werd door haar aangepast : ieder deel van haar kleding, ieder voorwerp op de eettafel, de sleutel die zij gebruikte, het bloemeke dat zij zag, de deur die zij binnenging, het waren alle symbolen uit het leven van de Verlosser. En wanneer zij naar de Mis ging, was het naar Calvarië dat zij reisde om er de wonderlijke offerande bij te wonen.

VERSTERVING beoefende zij voortdurend. Zij vastte veel te water en te brood en, als zij dan zeer hongerig was, voegde zij aan haar « soppe » — water, brood en zout — nog enige bittere kruiden toe. Zij sliep op de planken van haar beddekoets en droeg een haren kleed op haar bloot lichaam. Zij weerstreefde alle zinnelijkheid : lustte zij klein bier, zij dronk water.

HAAR ARMOEDE was volkomen. Wat zij door handwerk verdiende, schonk zij aan de armen of besteedde zij aan de versiering van het altaar. Klederen en slaapgerief deelde zij uit, zij bezat zelfs geen eigen kamertje want zij sliep in de keuken met een van haar medezusters.

In februari 1628 kon zij niet het minste voedsel innemen, alleen het nutten van de Teerspijze hinderde haar niet. De geneesheer kon geen ziekteverschijnsel ontdekken !

NA HAAR DOOD.

Op 28 oktober werd het lijk van het vrome begijntje aan de aarde toevertrouwd, op de plaats waar nu de kapel van St-Antonius staat. De lijk-kist van de pestlijdstster werd 's nachts in stilte neergelaten in de kuil die voor haar medezuster bestemd was.

Het eenvoudige graf werd weldra een druk bezochte bedevaartplaats. Haar biechtvader verhaalt enkele wonderbare genezingen die zouden bekomen zijn door aanraking van het kruisje dat Joanna gedragen had, door het aanbinden van een briefje waarop zij, enige dagen voor haar dood, de naam « Jezus » had geschreven, door het aantrekken van haar rok, door het opleggen van haar hoofddoek, zelfs door het plukken van de bladeren van een plant die op haar graf groeide.

Wat er ook van zij, Joanna Dedemaecker behoort tot de rij simpele zielen, ongeunstelde mystiekers die leefden in grote eenvoud en in volkomen afgestorvenheid van het aardse als Bruid van Kristus.

DREIGEND DREVEN DONKERE WOLKEN

menigmaal over het begijnhof in de loop van zeven eeuwen.

In 1311 veroordeelde een kerkelijke synode de « errores Beguandorum et Beghinorum »: hun goederen werden verbeurd verklaard en de begijnhoven verdwenen in de meeste landen. Gelukkig stonden hier machtige beschermers op die de Pauselijke Stoel er toe konden bewegen een grondig onderzoek in te stellen. Voor Aalst werd dit geleid door de pastoor van Moorsel. De rechtgelovigheid van de « beghinae clausae » triomfeerde in de Nederlanden en de begijnhoven konden hier tot volle bloei komen! Nu werd de teruggave bevolen van het ontvreemde bezit; de nieuwe eigenaars echter zullen de vette kluiif moeilijk gelost hebben want een paar jaar later is de Graaf van Vlaanderen verplicht de restitutie van de begijnengoederen nogmaals te bevelen!

De regering van Flips de Goede was gekenmerkt door een verregaande zedeloosheid. De Burgondiër moest ernstig ingrijpen tegen onbeschaamde kerels die er niet voor terugschrokken op het hof te Aalst maagden en weduwen te komen ontvoeren!

Maar de rampzaligste periode uit de Aalsterse geschiedenis is stellig de Geuzentijd, ook voor onze vrouwengemeenschap: dwepers, geholpen door het janhagel van de straat, plunderden het hof om het daarna te verwoesten. Daarom dateerden de oudste begijnhuisjes die wij nog gekend hebben uit het eerste kwartaal van de 17de eeuw.

Ontsnapte het hof aan de bemoeizucht van Jozef II, innerlijke twisten verplichtten de Aartsbisschop om, samen met de Raad van Vlaanderen, maatregelen te treffen.

Op het financiële vlak waren het de Franse bewindvoerders die aan de begijnhoven de zwaarste slag, een dodelijke slag toebachten: voortaan zouden de inkomsten worden afgestaan aan de Burgerlijke Godshuizen.

Een ogenblik had Willem II er aan gedacht de gemeenschap te laten uitsterven door het aanvaarden van novicen te verbieden. Hij voerde zijn voornemen niet uit; toch zou de 19de eeuw zijn wens tot werkelijkheid maken: nu was de veroordeling onwederroepelijk. Wat mensen niet aandurfd, werd door de tijd verwezenlijkt!

DE TELOORGANG VAN DE AALSTERSE BEGIJNEN...

Met het aanbreken van de Nieuwste Tijd (1789) is ook het beginnideaal voorbijgestreefd: wie zich waarlijk geroepen voelt kan opgenomen worden in een van de talrijke kloosterkongregaties, werkzaam in het onderwijs, de zielenzorg of de missionering. Voor hen die zich niet wensen te binden bestaat nu een ruim werkterrein in het lekenapostolaat onder zijn meest verscheiden vormen.

Ook de sociaal-ekonomische doelstelling van het begijnenwezen heeft nu een andere oplossing gevonden. De tijden zijn minder bar-

baars en de bescherming van ongehuwde vrouwen dus minder noodzakelijk; de vrouwenemancipatie heeft de bestaansmogelijkheden verruimd: op haast alle werkterreinen heeft de vrouw haar plaats veroverd.

Het bevolkingscijfer van de begijnhoven daalt dan ook over de ganse lijn. Te Aalst waar wij, bij het begin van de 18de eeuw nog 128 begijntjes aantreffen zijn er nog 116 in 1788. Het is echter in de 19de eeuw dat de aftakeling gebeurt in versneld tempo: 83 in 1808, 60 in 1864, 49 in 1872.

Jan-Baptist Luyckx († 1836) merkte het verval op:

Veel begijnen, hoog van jaeren,
Zie ik hier ter plaets vergaeren.
Maer waer zijn de jonge lien?
Daer en zijn er hier geen te zien!

In 1916 bleven er nog 11 over + 1 novice.

Na de eerste wereldoorlog riep de E.H. Pastoor de zeven begijntjes samen. Zij moesten beslissen of zij het er mee eens waren dat de heer de la Faille het hof verkocht aan de Zusters van Liefde: « Indien gij weigert, is het neen, maar indien gij in de verkoop toestemt moogt gij levenlang kosteloos blijven wonen » ...De verkoop ging door op 23 februari 1929. (Zie bijlage I.)

Intussen verdwenen zij, één na één: de hofmeesteres Virginia De Schaepdrijver, uit Lede, was reeds overleden op 28.4.1918, novice-meesteres Seraphina De Roo, uit Eeklo, volgde op 11.6.1923 en E.H. Pastoor Verbelen, uit Buggenhout, op 12.5.1930. Van Zuster Constance Van Wezemael, een gul en praatgraag ding met blozende wangen, zegt het doodsprentje in 1954:

« Indien zij de laatste is die het hemelse Vaderland ingaat, is zij zeker niet de laatste in verdienste. Want tot het einde toe heeft zij willen leven als een echt vroom begijntje, al haar plichten gewetensvol vervullend, hoewel de Communauteit reeds lang verdwenen was... »

En wij voegen hier aan toe: Zuster Constance, blij-guitig en altijd ieverig doende, in U gedenken wij de vele begijntjes die U zijn voorgedaan!

EN DE ONDERGANG VAN HET HOF.

Aan het verkwijnen van deze semi-religieuze gemeenschap bleek niet te ontkomen, het gebouwencomplex echter hoefde daarom nog niet te worden opgeruimd! In menige stad biedt het nog onderdak aan alleenstaanden; tevens vervult het een taak in de stadseconomie: de aantrekkingskracht die van deze middeleeuwse relieken uitgaat op de schoonheidszoekende vreemdeling wordt steeds groter, het toerisme krijgt van jaar tot jaar een ruimer aandeel in handel en nering.

Wie heeft de doodsteek gegeven aan het Aalsterse gebouwencomplex? De « stupide 19ème siècle » met haar volslagen gebrek aan esthetisch gevoel, haar gemis aan eerbied voor het verleden, haar hang naar het pompeuze is stellig de hoofdschuldige: haar noodlottige invloed heeft nog nagewerkt in de 20ste eeuw! Ook een reeks financiële vergissingen hebben de verdwijning in de hand gewerkt. De vergroting van het hof en de oprichting van een nieuwe kerk werden tercht en hardnekkig bestreden door de meeste begijntjes: zij voelden het wel aan dat de kosten al te zwaar gingen drukken op een instelling die voorbijgestreefd was door de omstandigheden. Toen het Hof aangekocht werd door Baron Hipp. de la Faille d' Huysse (1870) waren nog 17 woningen in goede staat. Welnu, precies in 1871-1872, bouwde men de St-Antoniuskapel; met private giften richtte men ze op in een weinig gemoedelijke stijl: zij is bijzonder klein maar kostte toch ontzaglijk veel geld! Gedurende het daarop volgende jaar liet de eigenaar een nieuwe afsluiting en poort optrekken: alleen het metselwerk kostte 9000 goudfr.! Men was zinnens de pastorijs eveneens te vervangen door een neogotiek product. Gelukkig waren de financiële middelen uitgeput: dit heeft de pastorale woning in de Pontstraat gered!

In oktober 1915 werd het Begijnhof gerangschikt onder de Openbare Burgerlijke Monumenten van derde klas. Maar alleen met Besluiten — zelfs van Koninklijke Kommissies — worden geen gebouwen behoed voor ondergang. De Zusters van Liefde zouden een poging tot herstel wagen door de opbouw van een paar woningen; daar zou het echter bij blijven.

Jarenlang hebben wij de huisjes zien verbrokkelen tot puin, wachtend op een mecenas die, helaas, niet kwam opdagen. Toen met het slopingswerk in 1952 begonnen werd, beseften wij op pijnlijke wijze onze sterke verbondenheid met het schone verleden!

EN NU ?

Op gebied van stedenbouw vergeleek Dr. Ir. Stan Leurs in 1930 deze gestichte miniatuurstadjes bij onze moderne tuinvijken. Een kwart eeuws later en de evolutie is voltrokken! Thans zet een woningencomplex met groenruimte de sociale doelstelling van de bejinhofstichting voort!

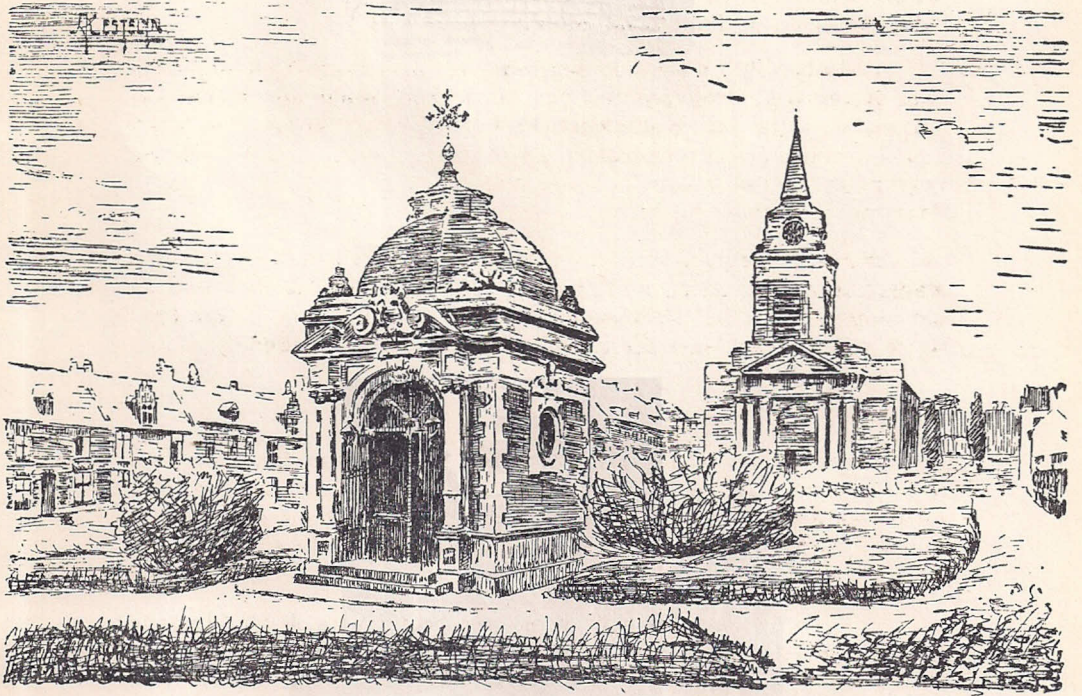
Een wens willen wij naar voor brengen. Boven de hoofdingang van het hof zou een bas-relief, een silhouete, een fresco of iets dergelijks worden aangebracht als een vrome herinnering aan de vele simpele zieltjes die hier zijn voorbijgegaan.

Een bemoedigend schrijven dat de Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon hierover mocht ontvangen van de Heer Baron Moyersoenschenkt ons de hoop dat het niet bij een vrome wens zal blijven! (zie bijlage II).

AALST.

F. Courteaux.

de beghinen van Sente Katelinhove
te Aelst.

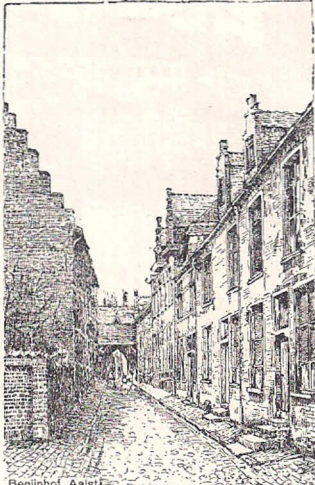

2

3

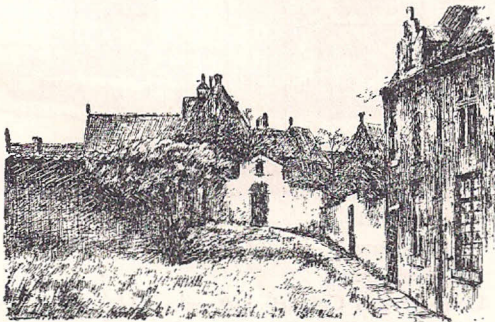

Begijnhof Aelst

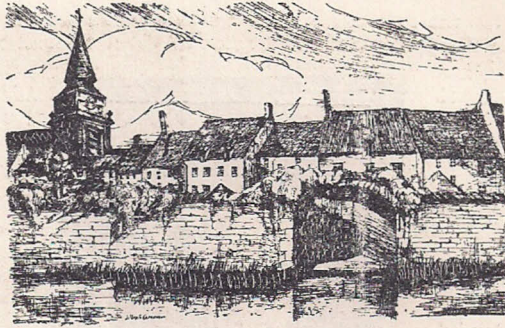
Mai Agnes Limpens

Druk. H. J. Taubert & Co. Breda

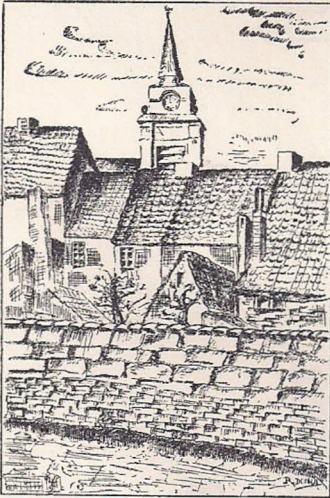
4

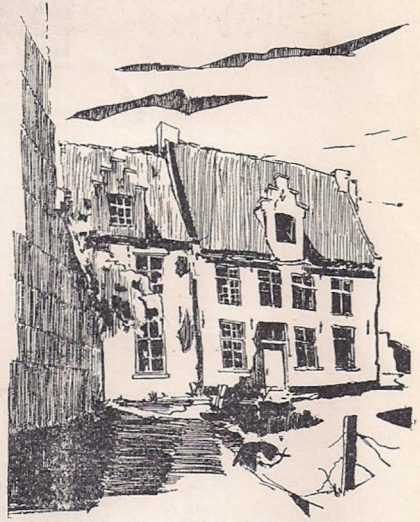
5

6

7

8

- 1 Begijnhofplein
- 2 Poortgebouw
- 3 Begijnenstraatje
- 4 Convent van Calvarie met gekartelde zijgevel
- 5 Novicenconvent van Sint Jozef
- 6 Loskaai aan de Oude Dender
- 7 Dakenspel
- 8 Stervende poëzie

In het jaar 1900...

Archief Vereniging voor Aalsters Kultuurschoon

BIJLAGE I

De onderhandelingen over de verkoop van het Oud-Begijnhof begonnen in september 1949, maar het was eerst op 25 oktober 1952 dat de akte ondertekend werd, waardoor de Zusters van Liefde het domein verkochten aan de Samenwerkende Maatschappij voor Goedkope Woningen van het Gewest Aalst.

De totale oppervlakte van het hof bedroeg 1 ha 92 a 54 ca. Hiervan bewam de maatschappij 1 ha 40 ca met 46 huisjes; slechts drie woningen bleven bewaard : de twee pas opgerichte en het huis, nu bewoond door de E.H. Directeur. Het overige gedeelte : kerk, kapel en plein werden afzonderlijk verkocht.

BIJLAGE II

Samenwerkende Maatschappij
van
Goedkope Woningen voor het
Gewest Aalst.

Aalst, de 6 december 1961.

Mijnheer de Secretaris,

Tuinwijk Begijnhof-Aalst

Ik meld u goede ontvangst van uw schrijven van 30 november l.l.

De gedachte, het bestaan van een oud-begijnhof te Aalst te bestendigen, heeft me van in den beginne bekommerd.

De aankoop van dit complex, door onze maatschappij, is van geen leien

dakje gelopen, en we hebben ons zeer moeten inspannen om het behoud van de kerk en van de kapel van St-Antonius te verzekeren.

Wat de wens uwer vereniging aangaat, maak ik uw schrijven over aan de Heer Antoon BLANCKAERT, architect-ontwerper van deze tuinwijk, met verzoek zich met u in verbinding te stellen en na te gaan wat er gebeurlijk zou kunnen gedaan worden.

Ik zal uwe bepaalde voorstellen dan met veel genoeg onderzoek en voorleggen aan de Raad van Beheer onzer maatschappij.

Aaanvaard...

De Heer F. Courteaux
Secretaris der Vereniging
voor Aalsters Kultuurschoon, Acaciastr. 7.

De Voorzitter,
Get. R. Moyersoen
Baron Moyersoen
Minister van Staat

GERAADPLEEGDE WERKEN

- Steden en Landschappen — « De Begijnhoven » door Prof. Dr. Ir Stan Leurs, Dr. J. Van Mierlo S.J., L.J.M. Philippen en Dr. A. Steffens 1931
- Oorsprong en betekenis van de Nederlandse Begijnen- en Begardenbeweging door Alcantara Mens, O.F.M. Cap., uitgegeven door de Kon. Vlaamse Academie, Klasse der Letteren 1947
- Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, door Pater Axters, O.P. Vier delen 1960
- Catalogus van de tentoonstelling « Schatten der Begijnhoven » 1961
- Cartularium en Renteboek van het Begijnhof Ste-Katharina op den Zavel te Aalst door E. Soens — Annalen van den Oudheidkundige Kring van de stad en het voormalig Land van Aalst, 8ste jaar 1912
- De Geschiedenis van het Begijnhof van Sinte-Katharina op den Zavel te Aalst, door P. Van Nuffel 1916
- Geschiedenis der stad Aalst, derde deel, door Fr. De Potter en J. Broeckaert 1875
- Een mystieke uit het Land van Aalst: Joanna Dedemaecker, door Al. Janssens, Miss. van Scheut 1931
- AALST — Historiek der Oude straten door P. Van Nuffel 1915
- Wat zijn de Begijntjes, door A. Boen, Bestuurder van het Groot-begijnhof, St Amandsberg 1928
- Une visite au Béguinage Ste Elisabeth à Mont-St Amand 1928
- Het Begijnhof van Kortrijk, door Clementine Hiers, Overste van het Gesticht 1938
- Het Land van Aalst, Tijdschrift van de Heemkundige Vereniging « Het Land van Aalst »:
 - Middeleeuwse toponiemen te Geraardsbergen door M. Gysseling, nrs 1 en 2 1959
 - Plaatsnamen te Ninove door H. Vangassen, nr 4 1959
 - De Wilhelmieten te Aalst door Prud. Janssens, C.ss. R, nr 6 1961
 - Bijdrage tot de Geschiedenis van het Godsdienstig Leven en de Kerkelijke Instellingen in het Land van Aalst tussen 1550 en 1621 door E.H. J. De Brouwer, nr 4 1960
 - nr 3 1961

LIJST DER HEERLIJKHEDEN VAN HET LAND VAN AALST

VERANTWOORDING

Bij een overzicht van de literatuur, handelend over de heerlijkheden komen we tot de vaststelling dat :

1. — het merendeel van de in bedoelde werken voorkomende gegevens van zulkdanige aard zijn dat ze niet toelaten ons een duidelijk beeld te vormen van het wezen van een heerlijkheid;
2. — de gegevens, in de verschillende bronnen voorhanden, niet benut worden om de vorming van dit beeld mogelijk te maken en allerm minst worden ze, waar dit wel het geval is, op een nuttige wijze naar voor gebracht.

Meestal beperken de auteurs zich tot het in extenso weergeven van een of ander denombrement, waarbij een (te) zeer grote plaats ingeruimd wordt voor een lijst van de opeenvolgende bezitters van een heerlijkheid, hun ambtenaren en eventueel aangevuld met een verhaal over lokale gebeurtenissen die veelal een anekdotisch karakter dragen.

Met een niet te begrijpen onverschilligheid worden de gegevens die in de denombrementen voorhanden zijn voorbijgegaan.

Willen we echter iets meer te weten komen over de samenstelling of de aard van een heerlijkheid dan is het in de eerste plaats deze soort van bronnen die we moeten ondervragen.

In die zin werd in 1948 door Prof. Dr. J. Dhont een oproep gedaan die later als volgt gepreciseerd werd : « Het is nodig uit te maken, welke heerlijkheden het gebied van het eigen heem in beslag namen, en zo nauwkeurig mogelijk hun grenzen en de rechten van elke Heer in zijn gebied te bepalen. »

Om de, voor het historisch onderzoek, noodzakelijke gegevens op een zo bruikbaar mogelijke wijze naar voor te brengen werd er door Dr. J. Denijs, ereconservator van het Rijksarchief te Gent, een voorstel gedaan om een lijst der heerlijkheden van Oost-Vlaanderen aan te leggen.

Deze modellijst geeft de gegevens aan die uit de te onderzoeken bronnen dienen opgetekend.

De bewerking van een zo omvangrijk gebied kan echter niet tot een goed einde gebracht worden dan mits een gecoördineerde en collectieve arbeid waarbij eenzelfde werkwijze zou gevolgd worden.

Om deze omvangrijkheid enigszins uit de weg te gaan hebben we ons beperkt tot het opstellen van dergelijke lijst voor het land van Aalst.

Daar deze lijst enkel gegevens bevat die ten vroegste dateren van de 14^e eeuw geeft ze dan ook slechts een fragmentair beeld weer van het te benaderen probleem.

Volledigheidshalve dient er naar gestreefd, de periode die de 14^e eeuw voorafgaat te onderzoeken. Dit is echter niet meer de taak van niet-wetenschappelijk gevormde vorsers.

Zonder nochtans de uitslag van dit laatste onderzoek af te wachten moet het mogelijk zijn de reeds gekende gegevens, met behulp van nog nader te bewerken bronnen, in kaart te brengen.

Laten we hopen dat een of ander instantie een toelage kan ter beschikking stellen om deze inkaartbrenging te helpen verwezenlijken.

De totstandkoming van deze lijst, met alle daaraan verbonden moeilijkheden, is slechts mogelijk geweest door de impulsieve raadgevingen van Prof. Dr. J. Dhont en Z.E.H. de Brouwer en de welwillende tussenkomsten van Dr. M. Grijpdonck, Inspecteur-Generaal voor Culturele, Sociale en Economische aangelegenheden van de Provincie Oost-Vlaanderen en dhr. O. Alderweireldt.

We werden ook steeds met de meeste bereidwilligheid geholpen door het personeel van de Rijksarchieven te Brussel en Gent en in het bijzonder dhr. Algemene Rijksarchivaris te Brussel zijn we dankbaar voor de ons toegestane faciliteiten.

Volledigheidshalve willen we hier ook nog de bereidwilligheid belichten van de heren Heinr. Deussen, archivaris van het «Heimatmuseum» te Heinsberg, en Dr. Oediger, archivaris van het «Hauptstaatsarchiv» te Dusseldorf, welke ons zo volledig mogelijk ingelicht hebben nopens de dokumenten die voor ons onderzoek konden dienstig zijn.

Aan allen onze oprechte dank.

ALFABETISCHE EN AARDRIJKSKUNDIGE LIJST

De lijst is opgevat als een alfabetisch en aardrijkskundig register, waarin de namen van de heerlijkheden gerangschikt worden volgens hun hedendaagse schrijfwijze.

Om de lijst een geografisch karakter te geven hebben we onder de naam van elke gemeente melding gemaakt van de heerlijkheden die binnen deze gemeente konden gesitueerd worden.

HEERLIJKHEDEN IN DE LIJST OPGENOMEN

Het valt niet binnen het bestek van dit werk, en het is ook niet onze bedoeling, een accurate omschrijving van het begrip «heerlijkheid» te resulteren.

We hebben gemeend de term «heerlijkheid» zo breed mogelijk te mogen interpreteren en hebben aldus alle in de loop van ons onderzoek als dusdanig erkende of vernoemde heerlijkheden in onze lijst opgenomen, hopen dat aldus het overzicht van het feodaal bestel binnen het land van Aalst zo overzichtelijk mogelijk zal zijn.

Zonder voor elk van de in de lijst voorkomende heerlijkheden in het bijzonder hun oorsprong na te gaan willen we hier toch even in het kort de stellingen aanhalen die handelen over het ontstaan van heerlijkheden :

1. — het ontstaan van de heerlijkheden moet gezocht worden in het verval van het staatsgezag (Flach en von Bellow);
2. — de heerlijkheden zijn gegroeid uit het domaniaal stelsel (Sei en Lamprecht).

Wanneer we beide stellingen samen voegen hebben we kans de meest volledige voorstelling van het gebeurde te hebben.

BESPROKEN GEBIED

We zegden reeds hiervoor om welke redenen we ons, voor het opstellen van een lijst der heerlijkheden, beperkt hebben tot het land van Aalst.

Als land van Aalst beschouwen we het gebied dat door de heemkundige vereniging « Het Land van Aalst » als haar werkterrein verkozen werd.

In het eerste nummer van de eerste jaargang van het tijdschrift van bedoelde vereniging wordt een overzicht gegeven van de toenmalige feodale inrichting van haar werkterrein, overzicht dat me geïnspireerd lijkt op de verdeling van het Transport van Vlaanderen.

Samengevat zag deze indeling er als volgt uit :

1. — de vijf baanderijen Rode, Gavere, Zottegem, Boelare en Schorisse;
2. — 's Graven propre goederen welke de dorpen waren die rechtstreeks onder het gezag van de graaf van Vlaanderen stonden en van welke dorpen hij de gerechtsheer was;
3. — de serveplaatsen waren de dorpen waarvan de graaf van Vlaanderen soms de hoogheidsrechten afgestaan had onder voorbehoud van zekere rechten zoals o.a. het recht van het beste hoofd;
4. — de andere dorpen hingen af van verschillende buiten- of binnenlandse heren.

Voor meer bijzonderheden daaromtrent verwijzen we naar bedoelde publikatie die te recent is om volledig overgenomen te worden.

RANGSCHIKKING DER GEGEVENS

De reeds vermelde inleidende nota over de lijst der heerlijkheden van Oost-Vlaanderen rangschikt de op te nemen gegevens in 12 onderverdeelde reeksen. Om de overzichtelijkheid van de lijst niet te schaden hebben we gemeend deze wijze van voorstellen niet te moeten volgen.

De opgetekende gegevens worden, los van elk reeksverband, gerangschikt met weglating van elke onderverdeling, echter zonder het enigszins logisch verband van deze gegevens niet uit het oog te verliezen.

Sommige voorgestelde gegevens hebben we in deze lijst niet opgenomen, o.a. :

- **de uitgestrektheid van de heerlijkheid** om reden dat in het grootste deel van de geraadpleegde bronnen de uitgestrektheid van de cijnsgronden niet aangegeven wordt en ook omdat het ons niet mogelijk was, nu reeds, de onderscheiden rente of cijnsboeken bij dit onderzoek te betrekken.
- Dit probleem zal best kunnen behandeld worden bij het in kaart brengen van de besproken heerlijkheden.
- **cijnsgronden** : zie hiervoor.
- **tienderecht**. We menen dat het onderzoek nopens het tienderecht moet gezien worden in functie van een heel ander probleem als dit der heerlijkheden.
- **naam der bezitters**. In begijnsel zijn we gekant tegen zulke naamlijsten omdat ze te dikwijls reeds in de plaats gesteld werden van DE geschiedenis van een heerlijkheid.
- Onze lijst wil enkel een overzicht geven over de aard en de samenstelling van de heerlijkheden zonder bijkomende genealogische gegevens die reeds genoegzaam voorhanden zijn. Wel konden de namen van de bezitters van een bepaalde heerlijkheid benut worden om eventuele onbekende bewaarplaatsen van archieven nopens deze heerlijkheid op te sporen.
- **zegel van de heerlijkheid**. De toestand waarin sommige, sporadische, zegels verkeren is niet van die aard om de onkosten van een of andere kopie te verantwoorden.

Bij sommige heerlijkheden zal het voorkomen dat er enkel melding gemaakt wordt van een bepaald element zonder verder detail. Dit is het geval voor deze elementen waarvoor in de denombrementen geen verdere gegevens voorhanden zijn dan hun blote vermelding.

Bijzonderheden die gevolgd worden door een datum wijzen aan dat deze bijzonderheid slechts voorkomt in de bron van die datum, zoniet gelden alle aangehaalde bronnen voor alle vermelde gegevens.

Om bij de opsomming van de elementen niet in een steeds wederkerende, en soms vervelende, herhaling te vallen nopens dezelfde begrippen menen we er goed aan te doen voor deze elementen een korte verklaring te geven van hun begripswaarde.

NAAM

We vermelden enkel de naam van de heerlijkheid zoals deze in de huidige spelling tot ons gekomen is, met weglating van :

1. — de verschillende voorkomende varianten;
2. — de verklaring, of tenminste de poging daartoe, van het mogelijk toponiem

en wel om volgende redenen :

- we twijfelen er sterk aan of de opgetekende varianten enige waarde zouden kunnen hebben voor de toponymie daar het onderzochte materiaal ten vroegste dateert van de 14^e eeuw;
- laten we er ook aan denken dat het beoefenen van de toponymie

een zeer strenge taaldicipline is die uiteraard van de zaak best niet beoefend wordt door niet-wetenschappelijk gevormde taalkundigen.

Hetgeen aldus ontbreekt kan nagezocht worden in de voorhanden zijnde toponymische woordenboeken en werken. Hierbij denken we heel in het bijzonder aan het onlangs verschenen « Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland » van de hand van Dr. M. Gysseling. Een werk van onschatbare waarde (en arbeid) welke zijn weerga niet vindt in ons ganse Nederlandse taalgebied en misschien ook wel niet daarbuiten.

FILIATIE

Is de term waarmede aangeduid wordt van welk leenhof een heerlijkheid in leen gehouden werd.

Onder deze hoofding wordt ook melding gemaakt of een heerlijkheid ontstaan is door verderding van of samenvoeging met een ander en welke titels een heerlijkheid voerde.

Allodiale heerlijkheden hadden geen leenverplichtingen hetwelk doorgaans aangeduid werd door de term dat ze gehouden werden van « God en de Zon ».

VERHEF

Elk leen, al dan niet een heerlijkheid, alsook de allodiale heerlijkheden en lenen waren bij hun verkoop of vererving onderworpen aan een zeker mutatierecht, recht van verhef genoemd, dat we best kunnen vergelijken met de huidige registratie- en erfenisrechten.

Dit recht van verhef verschilde van leen tot leen. Men had lenen die een vol verhef betaalden hetwelk bestond uit 10 pond en 20 sch. kamerlinggeld bij overlijden, en ditzelfde bedrag plus de tiende penning van de koopsom bij een verkoop. Andere lenen betaalden een half verhef zijnde de helft van het bedrag van 10 pond, of ook nog een verhef van de beste vrome zijnde de opbrengst van een der drie eerstvolgende jaren ter keuze van de heer. Men had ook lenen die een speciaal verhef betaalden zoals een paar zeemlederen handschoenen, een paar valkeniershandschoenen, een paar sporen, een glavieschacht, een pot wijn, een priesterbonnet, enz...

LIGGING

Door ligging van een heerlijkheid wordt er bedoeld het dorp waar het foncier gelegen was of waar de heerlijkheid haar zetel had. Voor sommige heerlijkheden was deze vermelding overbodig daar haar ligging spreekt uit haar benaming.

Bij vermelding van meer dan een dorp doen er zich twee gevallen voor :

1. — het eerst vermeld dorp is dat waar het foncier gelegen is terwijl de volgende dorpen de plaats aanduiden waar delen van deze

heerlijkheid gelegen waren zonder dat er kon nagegaan worden of het hier ging om lenen of cijnsgronden;

2. — het rechtsgebied van de besproken heerlijkheid strekte zich uit over het geheel van de aangeduide dorpen.

Van enkele heerlijkheden is de ligging niet gekend wegens gebrek aan voldoende gegevens.

FONCIER

was het deel van de heerlijkheid dat het langst aan de heer toebehoorde en niet in leen of in cijns gegeven werd. Het was het vrongebied of de voortzetting van de vroegere « terra indomnicata ». Het was ook het centrum van de heerlijkheid zowel op bestuurlijk als op rechterlijk gebied.

Sommige heerlijkheden hadden geen foncier, o.a. zal dit grotendeels het geval zijn voor 's graven propre goederen. Heerlijkheden zonder foncier werden ook wel vliegende heerlijkheden genoemd of heerlijkheden hangende in de lucht.

LENEN

De leenboeken van de heerlijkheden zijn nauwgezet opgesteld en vermelden doorgaans de ligging, oppervlakte, de aard en het recht van verhef van de lenen.

Hetzelfde kan niet gezegd worden van sommige denombrementen die heel vaag deze gegevens weergeven, als er daarnevens dan geen leenboek beschikbaar is die ons het ontbrekende kan verschaffen kunnen er slechts zeer frangmentaire gegevens nopens de lenen gegeven worden.

De verschillen in het aantal lenen die soms voorkomen zijn het gevolg van de splitsing of de samenvoeging van lenen alsook van van het in leen geven van nieuwe lenen.

CIJNSGRONDEN

waren de gronden in erfpacht gehouden van de heer tegen betaling van een jaarlijkse eeuwigdurende rente, cijnsrente genaamd, hetwelk het recht van de naakte eigendom vertegenwoordigde.

Dit element zal bij vele heerlijkheden niet voorkomen om redenen hoger reeds uiteengezet.

VRIJGEWEIDEN

Waren de gronden waarop alle of enkele gebruikers van cijnsgronden het recht hadden hun vee te laten grazen gedurende een bepaald tijdstip ofwel gans het jaar, soms tegen een vergoeding.

SCHOOFLANDEN

Waren de landen waarop de heer van de heerlijkheid het recht had van een zeker aantal schoven, bvb. de 3^e, 7^e of 9^e schoof.

HALFWINNING

De halfwinningen waren de gronden waarop de heer van de heerlijkheid, mits zekere voorwaarden, het recht van de helft van de opbrengst had.

JUSTITIERECHTEN

Het bezit van de uitoefening van de « drie justitiegraden » omvat de hoge justitie, de middele justitie en de grondjustitie.

Tot de bevoegdheden van de hoge justitie behoorden o.a. de behandeling van de criminele en civiele zaken, het uitspreken van lijfstraffen met het zwaard, de galg, het rad, het gevang, de stok of de pillorijn, de uitvoering van de in criminele zaken uitgesproken straffen, boeten van 60 pond en minder, confiscering van goederen, uitspreken van verbanning, het houden van waarheden, het schouwen van straten enz...

De middele justitie was beperkt tot het berechten met put en galg van de dieven met uitzondering van de berechting van de criminele gevallen. De hoogste boete die inzake middele justitie mocht opgelegd worden bedroeg doorgaans 3 pond.

De lage justitie of grondjustitie was beperkt tot de berechting van — de gedingbeslissende rechtspraak zijnde het beslechten van de geschillen nopens de gronden;

— de gewillige rechtspraak welke bestond in het legaliseren van de transacties tussen de grondgebruikers (erven, onterven, wandelkoop, doodkoop).

Soms had de grondjustitie het vermogen van boeten van 3 pond.

HEERLIJKE RENTEN

Zijn grotendeels aangeduid in hun totaal bedrag zoals ze enkel in de denombrementen voorkomen. Deze renten waren de leveringen in geld en natura waarvan het ontstaan te zoeken is in het afkopen van de vroondiensten.

HEERLIJKE DIENSTEN

De vroondienst of heerlijke dienst was een verplichting die ruste op de houders van de cijnsgronden om gedurende een bepaald aantal dagen een zeker werk uit te voeren in het vroomhof, of dat verband hield met de uitbating van het vroomhof.

Deze herendienst werd geleidelijk omgezet in het betalen van een rente, heerlijke rente genaamd.

DOODKOOP

was een recht dat geheven werd bij de overgang, van rentegronden, ingevolge vererving.

WANDELKOOP

was een recht dat geheven werd bij de overgang van rentegronden ingevolge verkoop.

TOL

was het recht dat geïnd werd bij de verkoop van dieren en gewoonlijk geheven werd op de markten.

VONT

was het recht dat de heer bezat op het verdwaald en verloren goed dat binnen zekere tijd door de rechtmatige eigenaar niet opgevorderd werd.

BASTAARDGOED

was de term waarmede het recht van de dode hand aangeduid werd welke de heer bezat op de goederen, gelegen binnen de heerlijkheid, welke nagelaten werden door bastaarden welke geen lichamelijke erfenamen hadden.

STRAGIERSGOED

in de brede betekenis was dit het recht van de heer op alle goederen van bastaarden en vont (zie hiervoor)
in de enge betekenis bedoelde men het recht van het gevonden en verdwaald goed (vont).

AUBANITEITSRECHT

ook genoemd recht van de inkomelingen welke bestond in het recht van de dode hand welke de heer had op de roerende goederen welke nagelaten werden door vreemdelingen die binnen zijn heerlijkheid kwamen te overlijden.

MORTEMAIN

of recht van de dode hand. Het was het recht dat de heer bezat op de nalatenschap van zijn onderhorigen (geboren binnen de heerlijkheid) zelfs als ze overleden buiten zijn heerlijkheid. Voor het innen van dit recht hadden sommige heerlijkheden in verschillende plaatsen mortemainjagers.

BESTE HOOFD

ook beste hoofdstoel of beste kateil genoemd. Het was het recht op het beste stuk roerend goed, naar keuze van de heer, uit de erfenis van de personen aan dit recht onderworpen. Soms waren dat alle laters van zijn heerlijkheid of de cijnshouders ofwel alle inwoners van de heerlijkheid. Poorters van steden waren maar uitzonderlijk aan dit recht onderworpen.

DIENSTLIEDEN

Dienstlieden waren vrijgelaten lijfeigenen welke opgedragen werden aan een kerk. Als erkenning voor hun vrijmaking betaalden ze jaarlijks een hoofdgeld of hoofdcijs.

VOOGDLIEDEN

Waren eveneens vrijgemaakte lijfeigenen die echter niet aan een kerk opgedragen werden.

JACHTRECHT, VISRECHT, PLANTRECHT, RECHT VAN VOGELVANST

Worden meestal in een adem opgenoemd. Deze rechten hielden het verbod in, om zonder toelating van de heer, te jagen, te vissen, vogels te vangen of beplantingen te doen (hoofdzakelijk langs de wegen).

MOLENRECHT

Was het recht dat de heer bezat om binnen zijn heerlijkheid wind en watermolens op te richten, zowel vrije als banmolens. Soms behoorde daarbij ook het recht van het voormalen op een of ander molen.

BROUWERIJRECHT

De inwoners van een heerlijkheid waren verplicht de brouwerij of mouterij van de heer te gebruiken. Deze verplichting werd nadien vervangen door de verplichting de nodige biergist bij de heer aan te kopen (grute) hetwelk later vervangen werd door het betalen van een zeker bedrag voor de aankoop, eender waar, van zekere hoeveelheden grute.

Uiteindelijk werd dit gruterecht geheven op al het ingevoerde en of al het binnen de heerlijkheid gebrouwde of getapte bier.

WACHTPENNINGEN

was een vergoeding te betalen door sommige bezitters van huizen of gronden in vervanging van de verplichting de wacht op te trekken bij de burcht van de heer.

KERF

was een belasting die in sommige heerlijkheden geheven werd ten voordele van de heer.

COLLATIE

vertegenwoordigde het recht van benoeming welke de heer voor sommige ambten bezat zoals o.a. koster, schoolmeester, grafmaker, kerkmeesters enz...

AUDITIE

Het recht van auditie verleende aan de heer de bevoegdheid de rekeningen van enige instellingen na te zien en goed te keuren.

PREMINENTIE

verleende aan de heer een zitbank in de kerk.

LEENHOF

De heerlijkheden hadden slechts een leenhof als er lenen waren. Normaal bestond zulk leenhof uit 7 leenmannen, wanneer er echter geen 7 lenen van de heerlijkheden gehouden werden konden er geen 7 leenmannen zijn en sprak men van een onvolledig leenhof dat hofversterking nam, normaal bij het leenhof waarvan de heerlijkheid gehouden werd.

Tot de bevoegdheden van een leenhof behoorde :

- ofwel de berechting van alle criminele zaken (de civiele zaken behoorden dan aan de schepenen)
- ofwel de berechting van de criminele en civiele gevallen enkel van de leengoederen (de berechting van de criminele en civiele gevallen nopens de ervegronden behoorde dan aan de schepenen).

SCHEPENBANK

Een schepenbank bestond normaal uit 7 schepenen (volle bank), bij gebrek daaraan werden de nodige schepenen om een voltallige schepenbank te vormen ontleend aan de schepenbank waar ze hoofdvonnis haalden.

Deze vierscharen waren bevoegd,

- ofwel in de berechting van enkel de civiele gevallen
- ofwel van de criminele en civiele gevallen van de ervegronden.

LAATBANK

De laten of laatschepenen hadden enkel de berechting van de grondjustitie.

WAARHEDEN

Onder de verschillende waarheden die tot de prerogatieven van een heerlijkheid konden behoren had men :

- de souveraine doorgaande waarheid ook nog oogstkeur genaamd. Op deze waarheid werden enkel criminele zaken behandeld.
- de algemene doorgaande waarheid waarop alle meerderjarige (15 jaar) mannen dienden aanwezig te zijn en waar er ondervraagd werd nopens onbepaalde misdaden.
- de stille waarheden of dagwaarheden die gehouden werden voor één bepaald misdrijf.
- de 3 gemene dingen welke waren de oogstkeur, de meikeur en de baniskeur.

BALJUW

was de vertegenwoordiger van de heer welke belast was met het handhaven van de orde en de vrede binnen de heerlijkheid. Hij was ook de verdediger van de rechten van de heer.

De baljuw maande het leenhof of de schepenbank of soms beiden en was ook belast met het uitvoeren van de uitgesproken vonnissen, en fongeerde ook als openbaar aanklager.

MEIER

Oorspronkelijk waren het pachters van het vronnhof welke belast waren met de inning van de verschuldigde renten.

In sommige gevallen hadden ze ook enige bestuurlijke en of rechterlijke bevoegdheid. Ze maanden in de meeste gevallen de schepenbanken.

PRATER, SERGANT, MESSIER

Waren verschillende benamingen voor soms dezelfde bevoegdheid welke kon verschillen van plaats tot plaats maar welke toch in hoofdzaak bestond uit het verrichten van politiedienst.

VORSTER

Was de bewaker van de bossen waar hij politiedienst uitoefende.

GERAADPLEEGDE BRONNEN EN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

A. Bibliografische bronnen

Hadden we enkel voor ogen gehad het aanleggen van een nominale lijst der heerlijkheden dan hadden we ons voor het grootste deel kunnen beperken tot het optekenen van de heerlijkheden vermeld in enige algemene werken zoals o.a. de Coutumes d'Alost van de Limburg-Stirum en van deze vermeld in de verschillende dorpsmonografieën, o.a. van De Potter en Broeckaert.

Ons opzet lag echter op een gans ander terrein welke we reeds hiervoor hebben uiteengezet. Temeer, omdat de bronnen waaruit de gegevens van bedoelde monografieën geput zijn voor het merendeel ontoegankelijk zijn bij gemis aan een accurate bronvermelding, iets wat door sommige auteurs blijkbaar niet nodig geacht werd.

Ook de overige zeer schaarse monografieën zijn helemaal onbruikbaar gebleken wegens de aard van hun inhoud.

De vermeldingen van bibliografische aard willen enkel een aanwijzing zijn voor de lezer om de plaats aan te duiden waar er gehandeld wordt over een bepaalde zaak. Deze aanduidingen fungeren voor het merendeel niet als bronaanduiding.

B. Handschriftelijke bronnen

Hierna volgt een overzicht, met aanduiding van de gebruikte afkortingen bij de bronvermelding, van de geraadpleegde handschriftelijke bronnen.

Bronaanduiding moet aan twee vereisten voldoen, namelijk bondigheid en volledigheid voor zover de bronnen zelf dit natuurlijk toelaten, waardoor een correcte controleerbaarheid mogelijk is.

Het eerst gebruikte initiaal geeft de archiefbewaarplaats aan, het tweede dat van het fonds op dit archief. Het nummer dat daarop volgt is het nummer van het geraadpleegde stuk in dit fonds het-

geen ofwel een register ofwel een bundel kan zijn of nog een enkel stuk. Het nummer dat gebeurlijk daarop volgt geeft, voor een register, de bladzijde weer en voor een bundel, het nummer van het stuk daaruit, ingeval deze stukken genummerd zijn.

Om de bronaanduiding tevens cronologisch overzichtelijk te houden werd na iedere bronaanduiding de datum van de bron aangegeven.

A. Fonds van de Kasselrij van Aalst

- 1511: Leenrechten van het leenhof van Aalst, kopie uit de 15^e eeuw
- 1512: Register van de lenen van het leenhof van Aalst van 1405, kopie uit de 17^e eeuw
- 1513: Schrift dat gediend heeft tot het vernieuwen van het leenboek 18^e eeuw
- 1514: idem
- 1515: idem
- 1516: Lenen gehouden van het leenhof van Aalst 1460, kopie uit de 16^e eeuw
- 1517: Register van de lenen gehouden van het leenhof van Aalst 1460
- 1518: Register van de lenen gehouden van het leenhof van Aalst 1473, kopie uit de 17^e eeuw
- 1520: Schrift met de kopie van de denombrementen van de lenen gehouden van het leenhof van Aalst 1575 - 1603 - 1611 - 1619
- 1521: Verheffen van de lenen gehouden van het leenhof van Aalst 1581-1600
- 1522: Denombrementen van de lenen gehouden van het leenhof van Aalst 1621-1624
- 1526: Verheffen van de lenen gehouden van het leenhof van Aalst 1643-1654
- 1529: idem 1670-1678
- 1530: Register met akten gepasseerd voor de leenmannen 1686-1695
- 1531: idem 1695-1705
- 1532: idem 1705-1716
- 1533: idem 1716-1726
- 1534: idem 1726-1729
- 1535: idem 1729-1740
- 1536: idem 1740-1759
- 1537: Register met denombrementen van lenen 1698-1737
- 1538: idem 1773-1783
- 1539: Register met akten gepasseerd voor de schepenen 1775-1783
- 1540: idem 1784-1794
- 1541: idem 1783-1794
- 1542: Register met denombrementen van lenen 1783-1788
- 1543: idem 1783-1795
- 1544: idem 1790-1794
- 1545: Verzoeken over de berechting van criminele justitie 1759-1791
- 1546: Schrift met de kopies van idem 1771-1772
- 1547: Uittreksel uit de verheffen van lenen 1669-1785
- Denombrementen en recep. van denombrementen (alfabetisch gerangschikt) omvattende 240 stukken
- Verheffen van lenen, eveneens alfabetisch gerangschikt, omvattende 446 stukken

Ad. Fonds van de St Adriaansabdij te Geraardsbergen

- 1: Leenboek (kopies van denombrementen) 1470 met lijst van de collaties die de abt mag vergeven
- 2: Leenboek, kopie van nr 1 met aantekeningen tot 1630
- 3: idem idem 17^e eeuw
- 4: idem 1740-1780 (ten Broucke)
- 5: Bundel losse stukken betreffende leenzaken
- 225: Register met uittreksels van denombrementen van Boelare 1361

- B. Algemeen Rijksarchief te Brussel
- Be. Fonds Beerlegem
37: Verheffen van lenen
- Bi. Fonds Bisdom
1: Groot cartularium van St Baafs (schrift van 14^e eeuw)
2: Cartularium van St Baafs (schrift van 14^e, 15^e en 16^e eeuw)
30: Renteboek van St Baafs 1227
- Bl. Fonds Boelare
251: Register van de lenen gehouden van de baanderij van Boelare en Schendelbeke 1745-1785
252: Denombrementen en verheffen van lenen 1784-1791
253: Register van de lenen gehouden van Boelare 1785-1792
- Br. Fonds Berchem (Oudenaarde)
69: Bundel met verheffen van lenen gehouden van de heerlijkheid van der Donckt gaande van de 16^e tot de 18^e eeuw
76: Register met verschillende soorten van akten 1763-1769
78: Leenboek van 1757, vernieuwd op deze van 1687, met aantekeningen tot einde 18^e eeuw
- Bu. Fonds Burst, Bambrugge, Kottem, Zonnegem
3: Verheffen en denombrementen van lenen 1709-1793
- Cor. Fonds van de abdij van St Cornelis en Cyprianus te Ninove
82: Duplicaat van leenboek van 1792 (leenhof ten Berge)
104: Denombrementen van lenen 1730-1777
111: idem 18^e eeuw
121: Leenboek van het leenhof ten Berge 1650-1791
122: Bundel met stukken betreffende leengoederen 17^e eeuw
- D. Fonds van het land van Dendermonde
49 tot 55: zeventig register van de lenen gehouden van het leenhof van Dendermonde 1773
56 tot 60: vijfde register, kopie van nr 49 18^e eeuw
61: Register van de lenen gehouden van Dendermonde 17^e eeuw
62-63: idem 1680-1735
64: Denombrementen van lenen 1758-1773
65: idem 1791-1793
66: idem 1793
67: idem 1793
68: Register van de lenen gehouden van Dendermonde vernieuwd op 22.11.1773
69: Register van de lenen
70: idem 1664
160: idem 1602
- Db. Fonds van St Denijs-Boekel
1: Denombrementen van de lenen van St Denijs-Boekel en Wijlegem 1590
2: Register van de lenen van idem 1738-1756
3: Bundel denombrementen van lenen van idem 1537 - 1762 - 1790
- E. Fonds Eine
146: Bundel denombrementen van lenen gehouden van Eine 1580-1775
166: Register van denombrementen en aantekeningen over de goederen van Eine in Massemen, Westrem, Eine, Heurne, Lierde en Hemelveerdegem 1530-1679
171: Denombrementen van de lenen gehouden van Eine 1679
- En. Fonds Ename-Nederename
2: Denombrementen en verheffen van lenen 17^e-18^e eeuw

- Er. Fonds Erembodegem-Teralfene
99: Leenboek betreffende het burggraafschap van Erembodegem in Moen (West-Vlaanderen), verkeerd geïnventariseerd
- Eo. Fonds Erondegem-Ottergem
2: Verheffen van lenen 1711-1792
- Ep. Fonds Erpe
4: Verheffen en denombrementen van lenen 1686-1791
203: Denombrementen van lenen van de Ramshoeve 1539-1545
- Et. Fonds Etikhove
160: Bundel van 11 stukken 1573-1658
1576 — Denombrementen van de lenen gehouden van de heerlijkheid van Ladeuze in Etikhove
1591 — Recep. van denombrementen door de baljuw van Ladeuze
1615 — Denombrementen van de lenen gehouden van Etikhove
1623 — Denombrementen van de lenen van Etikhove
1625 — idem idem
1626 — idem van Ladeuze
1626 — idem Etikhove
1626 — idem Ladeuze
1658 — idem Etikhove
- F. Algemeen Familiefonds
11: Register van de lenen van de baron van Bijlandt gelegen in de heerlijkheid tussen Marke en Ronne 1708.
240: Denombrementen van de lenen toebehorende aan Jan de Bette, markies van Lede 1683
243: Register vermeldende de lenen die door de markies van Lede gehouden worden van het prinsdom van Espinoy 18^e eeuw
599: Register van de lenen van de familie van Heyleweghen te Ledeberg 1733-1747
603: idem 1711-1717
604: idem 1692-1738
610: idem 1680 - 18^e eeuw
767: Bundel met akten over de fam. de Bette voor hun goederen te Erpe 1591 - 1708 - 1786
768: idem te St Maria-Lierde 1800
778: idem te Massemen, Mere en Melsen 1726 - 1757 - 1631 - 1678 - 1689 - 1719
796: idem te Welle 1700, Wichelen 1759-1821, Woubrechtgem 1563-1791
1018: Bundel met losse stukken over de fam. de Bette 1450-1782
1202: Diverse stukken over het leen van Merelbeke 1548-1766
1403: Register van de lenen van het leenhof ter Elst 1602-1606
1483: Aankooptitel van de heerlijkheid ter Elst 1602
1484: Fig. kaart van de heerlijkheid ter Elst 1738
Opmeting van de heerlijkheid ter Elst 1738
Denombrement van de lenen van ter Elst 1502
Prerogatieven van de heren van ter Elst 1596-1610
1485: Leengoederen gehouden door de heren van ter Elst 1446-1588
1486: Register van de denombrementen van de lenen gehouden van ter Elst 1564-1617
2414: Bundel stukken over de heerlijkheid van Hermeis te Erwetegem 1601-1735
2442: Bundel met denombrementen van de lenen gehouden van de groten toren van Zottegem gelegen te Hemelveerdegem 1672-1743. St Maria-Lierde 1672-1704
2894: Leenboek van het leenhof van Wassenhove 1686-1700
Renteboek van de heerlijkheid van Beiselhoven 1602 met aantekeningen tot 1617
Denombrementen van de lenen gehouden van de groten toren van Zottegem 1605-1771

- 2935 : 14 denombrementen van lenen gehouden van het leenhof van Berchem 1670-1700
- 2962 : Stukken betreffende Makkegemdries of Woelputte te Schelde-rode 1740
- 3508 : Denombrementen van de lenen in het land van Schorisse 1504-1752
- 3642 : Denombrement van de heerlijkheid Drappendries te Etikhove 1690
- 3666 : Denombrement van Muroir te Ruien 1793
- 3718 : Denombrement van het Markizaat van Rode 1578-1704
- 3817 : Berchem gehouden van Marke en Ronne 1749-1780
- 3857 : Lenen te Berchem 1703
- 4025 : Denombrementen van lenen van Berchem te Etikhove 1560-1725
- 4361 : Aankoopakte van de heerlijkheid van Wieze 1669
- 4366 : Diverse stukken nopens de heerlijkheid van Wieze
- 5260 : Beslag op land van Rotselaar en heerlijkheid van Heldergerm 1643
- 5444 : Recep. van denombrement van de heerlijkheid van Hermeis 1473
- 5516 : Leen van Melle 1644-1675
- 5517 : idem 1644-1681
- 6040 : Leen en renteboek van de Ramshoeve te Erpe 1570
- 6046 : Renteboek van de heerlijkheid van Nieuwenmeers te Lede 1694-1705
- 6367 : Denombrementen van het leen ten Broeke 1686-1711
- FB.** Fam. fonds Borluut
- 301b : Verheffing van Herdersem tot baanderij 1621
- 541 : Bundel over de heerlijkheid van Steenhuize 16^e eeuw
- 549 : Denombrement van de meierij van Boekhoute te Dikkelvenne 1554
- 560 : Denombrement van de heerlijkheid van Berchem 1500-1708
- 562 : Denombrement van de heerlijkheid van St Denijs-Boekel 1523-1537
- FG.** Fam. fonds de Ghellinck (kasteel van Elsegem)
- 3606 : Verhef van het Calemontbos 1499
- 3607 : idem 1508
- 3608 : idem 1583
- 3609 : idem 1624
- 3613 : idem 1681
- 3614 : idem 1718
- 3632 : Recep. denombrement van Marke en Ronne 1510
- 5201 : Leenboek van de heerlijkheid ter Ruwen te Berchem en Kwaremout 1575
- 5202 : Lenen gehouden van de heerlijkheid ter Ruwen 1500
- 5204 : Verhef van de heerlijkheid ter Ruwen gehouden van Berchem 1512
- 5205 : Recep. van het verhef van de heerlijkheid ter Ruwen 1512
- 5374 : Verhef van de heerlijkheid van Buestre te Orroir gehouden van de heerlijkheid van Walen bij Pont a Rosne 1459
- 5375 en 5376 : Leen van Mauroy — denaturering — 1617
- FK.** Fam. fonds de Kerckhove d'Exaarde
- 71 : Leenboek van de heerlijkheid van Wieze 1561-1574
- 74 : Leen en cijnsboek van Wieze 1639-1778
- 75 : idem 1639
- 76 : idem 1722-1793
- 78 : Leenboek van de heerlijkheid van Wieze met kaarten 1790
- 93 : Denombrement en leenverheffen van Wieze 1639-1788
- 94 : idem 1638-1788
- 95 : idem 1637-1795
- FM.** Fam. fonds de Moerman d'Harelbeke
- 846 : Verhef en recep. van denombrement van de meierij van Ge-raardsbergen 1717-1779

- FN. Fam. fonds de Neve de Roden
- 308 : Denombrement en verhef van de lenen van de heerlijkheid in de Ponte te Waasmunster 1654-1746
 - 309 : Rodendries 16^e eeuw
 - 312 : Denombrementen en verheffen van lenen gehouden van de heerlijkheid van Roden 1510-1786
 - 313 : Register van de lenen gehouden van de heerlijkheid van Roden 16^e eeuw
 - 314 : Bundel met denombrementen van lenen van de heerlijkheid van Roden 1626-1717
 - 315 : Register van de lenen van het leenhof van Roden 1632
 - 316 : idem 1626-1663
 - 317 : Denombrementen van lenen 1652-1744
 - 318 : Register van de lenen van Roden 1687
 - 319 : idem 1689-1776
 - 321 : Denombrementen van de lenen van Roden 1754-1790
 - 343 : Bundel met uittreksels uit de denombrementen van Herzele 1603-1688
- FP. Fam. fonds Piers de Raveschoot
- 615 : Recep. van denombrement van het leen van den Ride gehouden van St Maria-Oudenhove 1519-1582
 - 618 : Aankoop van de heerlijkheid van Ruddershove 1687-1691
 - 623 : Varia betreffende idem
 - 805 : Diverse stukken over de heerlijkheid van Overbroek te Merelbeke 1565-1805
- FPo. Fam. fonds van Pottelsberghe
- 308 : Aankoop van heerlijkheid de Lelie 1665-1701
 - 309 : Denombrement en verhef van idem 1665-1778
 - 323 : Kopie van recep. van denombrement van Berchem 18^e eeuw
 - 423 : Recep. denombrement van Meulenakker 1749
 - 424 : Register van de lenen en renten van Meulenakker 16^e eeuw
- G. Rijksarchief te Gent
- Ga. Fonds Gavere
- 6 : Leenboek vernieuwd in 1724
 - 7 : Leenboek van de lenen van Gavere vernieuwd 1724
 - 333 : Register van verkopeningen van lenen 1726-1771
 - 557/5 : Bundel denombrementen van lenen van Gavere en verkoopakten van de heerlijkheid van Beversluis 1626-1728
 - 571 : Denombrementen van lenen gehouden van Lilaar: 1580-1773
 - 578 : Stukken over het leen ter Heiden 1712
 - 579 : idem
- Ge. Fonds Geraardsbergen
- 170 : Denombrement van de meierij van Geraardsbergen 1450-1757
 - 181 : Verpachtingen en verkopeningen van idem 1715-1771
 - 182 : Ontwerp van reglement van de rechten van de meier 1752
 - 184 : Lasten van de meierij 1716
 - 294 : Sententie van Ronse contra Land van Aalst 1367
 - 1640 : Verhef van de baanderij van Boelare (kopie van 24.9.1742) 1485
 - 1642 : Verheffen van de lenen gehouden van Boelare 1737-1792
 - 1718 : Verheffen van de lenen van het leenhof van Hemelveerdegem 1657-1789
 - 1981 : Denombrement van een leenrente gehouden van Outer 1646
- H. Fonds Haaltert-Kerksken
- 55 : Register met denombrementen van lenen 1671-1781
 - 56 : Bundel met verheffen van lenen 1707-1769
 - 57 : idem 1770-1799
- Hr. Fonds Herdersem
- 2 : Denombrementen van lenen 1608-1750
 - 3 : idem 1753-1778
 - 4 : idem 1779-1790

- Hu. Fonds Hundelgem
2: Bundel denombrementen van lenen 1674 - 1757 - 1792
- K. Fonds Karthuize ten Bosse te St Martens-Lierde
17: Kohier met de ligging van de schooflanden in de heerlijkheid van Moenenbroek te Ophasselt 16^e eeuw
66: Bundel denombrementen van lenen die gehouden worden door de Karthuize van verschillende leenhoven 18^e eeuw
- L. Fonds Lede
1: Leenboek vernieuwd in 1685
168: Leenboek van Lede 1567
169: Leenboek van Lede 1500-1566
- La. Fonds Latem en Lilaar
1: Akten nopens de heerlijkheid van Latem in Heldergem 1698
2: idem 1622
- Le. Fonds Leeuwergem-Elene
13: Bundel met verschillende stukken
— verheffen van lenen gehouden van Leeuwergem-Elene 1622
— denombrementen van renten 1724
— rekening van de ontvangst van de halfwinningen 1605-1675
— rekening van de ontvangst van de 10^e penning
14: Register van de lenen gehouden van Leeuwergem en Elene 1741
15: Bundel denombrementen en verheffen van lenen 1473 - 1554 - 1557 - 1614 - 1794
- Li. Fonds Lieferinge
1: Bundel bevattende
— kopie van het eeuwig edikt 1611
— resolutieboek 1722
— straatschouwingen 1764
— denombrementen van lenen gehouden van Lieferinge 1643-1788
43: Register met verschillende kopieën nopens
— de afstamming van de Heren van Lieferinge 1362-1777
— de heerlijke renten
— de lenen
— charter van Lieferinge 1437
— beschrijving van de goederen van de kapelnij van O.L. Vrouw
— genealogische nota's
44: Register zijnde cijns- en leenboek met aantekeningen tot 18^e eeuw
46: Bundel denombrementen van Lieferinge 1594 - 1633 - 1648 - 1730
48: Bundel akten nopens de verkoop van Lieferinge 1764-1837
- M. Fonds Massemen-Westrem
1: Denombrementen van lenen gehouden van Massemen 18^e eeuw
125: Bundel akten betreffende leenzaken 18^e eeuw
- Mal. Fonds St Maria-Lierde
2: Register van de lenen van de prochie en grafelijkheid van St Maria-Lierde 1687 met aantekeningen tot 1786
3: Bundel denombrementen van lenen 1552-1760
4: idem 1760-1792
80: Bundel bevattende een inventaris van het archief van de heerlijkheid van Litsau en rekeningen van dezelfde heerlijkheid 1765-1808
84: Bundel denombrementen en verheffen van lenen van de heerlijkheid van Litsau 1534 - 1545 - 1616 - 1763

- Ml. Fonds Melle-Gentbrugge
 88: Akten van erf en onterf van lenen in Melle en Gentbrugge 1743-1750
 115: Register van de heerlijkheid van den Abeele 1743-1772
- Mn. Fonds Melsen (ter Gracht)
 18: Rente en leenboek 1741
 19: idem
- Mo. Fonds St Maria-Oudenhove
 1: Register van de lenen gehouden van het leenhof van de groten toren van Zottegem 1511
 2: Verheffen van lenen voor de leenhoven in St Maria-Oudenhove 1719-1795
- Mr. Fonds Moorsel
 7: Bundel bevattende
 — beschrijving van de twee heerlijkheden binnen Moorsel 1692 (parochie en baanderij van Moorsel) (heerlijkheid van Moorsel-Gevergem; Wieze Kapp.)
 — geschilstukken tussen Moorsel en Meldert nopens 12 b. 94 r. land
 — plaatsbeschrijving van de baanderij van Moorsel
 — meting van Moorsel 1693-1794
 — verkopingen van erfgronden
 — kopie van een quoteboek 1741-1746
 — verkoopakte van de baanderij van Moorsel 1703
 130: Bundel denombrementen van lenen 17^e-18^e eeuw
 154: Bundel van denombrementen van de heerlijkheid van Arlebecq 1640-1720
 155: Bundel diverse stukken 1630
- O. Fonds Oprakel
 2: Landboek 1686
 58: Register van de denombrementen van lenen 1711 met aantekeningen tot 1778
 168: Kaartboek van Oprakel 1651-1653
- Or. Fonds Orroir
 21: Register van de lenen van de heerlijkheid van Brugelettes 1531 - 1567 - 1651 - 1726
- Ou. Fonds Oudenaarde
 882: 17 stukken betreffende de baanderij Pamel met denombrementen van 1486 en 1761
 883: Aantekeningen over de verkopen van lenen van Pamel 1661
 1065: Verscheidene aantekeningen nopens de lenen van Pamel 1481 - 1690 - 1783
 1067: Opgave van de lenen gehouden van de steenen man te Oudenaarde 1702
 1089: Denombrement van heerlijkheden in verschillende plaatsen 17^e eeuw
 1130: Denombrement van de heerlijkheid van Volkegem 1751
 9a: Charter over de heerlijkheid van Grammez 1561
- P. Fonds Parike
 18: Bundel bevattende
 — register van de lenen te Parike gehouden van Boelare 1470 (kopie van 1700)
 — idem 1614
 — idem 1661
 — deel van een register met wettel, passeringen 1645-1679
 — stukken betreffende het leenhof 17^e eeuw

- R. Fonds Rode (Scheldewindeke-Balegem-Moortzele)
- 178: Register nopens de heerlijkheid van Lustbeke te Moortzele 1771-1795
 - 179: Schrift met de renten van de heerlijkheden Van den Berge en Spiegele te Scheldewindeke 1681
 - 180: Register met verheffen van lenen van het leenhof van Rode 1709-1795
 - 513: Bundel denombrementen van de lenen van de heerlijkheid van Lustbeke en Corvere 1488-1685
- S. Fonds Schorisse
- 11: Leenboek 1640 met aantekeningen tot 1723
 - 12: Leenboek met aantekeningen tot einde 18^e eeuw
 - 13: Lijst der lenen genomen uit een leenboek van 1722
 - 14: Leenboek van 1783
- Sa. Fonds der St Salvatorabdij te Ename
- 21: Nota over het rechtsgebied en de bevoegheid van de heerlijkheden die behoren aan de Abt van de abdij 16^e eeuw
 - 61: Denombrement van de baanderij van Pamel z.d.
 - 79: Denombrement van de heerlijkheid van Maarke 1532
 - 90: Bundel met stukken over de rechten van de abdij van Ename in de heerlijkheid ten Dale te Roosbeke (West-Vlaanderen) 1525
 - 193: Register betreffende de baanderij van Pamel 1419-1525
 - 194: Register met denombrementen van lenen gehouden van de abdij van Ename 1548 met aantekeningen tot 18^e eeuw
 - 196: Register met denombrementen van lenen gehouden van de abdij van Ename 1733 met aantekeningen tot einde 18^e eeuw
- SB. Fonds van de St Baafsabdij te Gent
- R 54: Leenrol van 1262 met aantekeningen tot 1279
 - R 31a: Leenrol 1281 met aantekeningen tot einde 14^e eeuw
 - R 59: Leenboek 1371 met aantekeningen tot 1387
 - K 2301: Leenboek 1385 met aantekeningen tot 1412
 - R 61: Leenboek van 1394 met aantekeningen tot 1424
 - K 2302: Leenboek van 1440
 - R 64: Leenboek van 1478
 - R 63: Kopieën van denombrementen 1457 met aantekeningen tot 15^e eeuw
 - L 446: Kopie van denombrementen van 1491-1494 met aantekeningen tot 1520
 - R 66: Kopie van denombrementen van 1517 met aantekeningen tot 16^e eeuw
 - R 65: Kopie van nr R 66 met aantekeningen tot 17^e eeuw
 - K 7964: Kopieboek van denombrementen van 1655 met aantekeningen tot 18^e eeuw
 - B 4733: Lijst van de lenen die tiendvrij zijn z.d.
- SP. Fonds van de St Pietersabdij te Gent
- 1^e reeks
- 461: Register van de lenen van de St Pietersabdij begin 14^e eeuw
 - 462: idem 1375
 - 463: idem 1492
 - 464: idem 1472
 - 465: idem 1492
 - 466: idem 1517
 - 467: idem 1557
 - 468: idem 1570
 - 469: idem 1589
 - 470: idem 1586-1756
 - 471: idem 1589
 - 472: idem 1638
 - 473: idem 1586

- 474 : idem 1438
 479 : idem 1762
 480 : idem 1762
 481 : idem 1762
 482 : idem 1763
 502 : idem 1726 (voor de lenen te Merelbeke)
 503 : idem 1732-1752 (voor de lenen te Ledeborg)
- 2^e reeks
 417 : Uittreksel uit een register van de lenen te Merelbeke 1586
 419 : Register van de lenen van St Pietersabdij 1517 (kopie van nr 466. 1^e reeks)
 1072 : Bundel met akten nopens de meierij van Dikkele en rekeningen van de heerlijkheid van Crombrugge te Merelbeke 1622-1625
 1239 : Costumen van de heerlijkheid van Crombrugge 1624
 1402 : Bundel met akten nopens de heerlijkheden Berchem en Spiegel te Scheldewindeke
 1680 : Leenboek van de lenen van de St Pietersabdij 1762
- St. Fonds Steenhuize
 11 : Bundel bevattende o.a.
 — denombrement van de prinselijkheid van Steenhuize 1502 - 1785 - 1497 - 1613
 14 : Bundel met kopieën van een register van de lenen van Steenhuize 1638
 15 : Bundel denombrementen van lenen van Steenhuize 1608-1792
- Un. Rijksuniversiteit van Gent
 12903 : Leenboek van de St Pietersabdij te Gent 1762-1763
- V. Fonds Volkegem
 310 : Register van de lenen van Volkegem 1532
- Vo. Fonds Voorde
 1 : Register van de lenen van de heerlijkheid van Voorde 1624 met aantekeningen tot 1793
 65 : Bundel bevattende o.a. een deel van een leenboek van Voorde 1637-1642 en verheffen van lenen van Voorde 1679-1683
- W. Fonds der Wetachtige Kamer (Rekenkamer)
 4631 : Denombrement van het burggraafschap van Aalst 1.7.1430
 4632 : Denombrement van de praterij van Aalst 14.6.1430
 4642 : Denombrement van de meierij van Aalst 1.7.1430
 4701 : Denombrement van de meierij van Aalst 17.9.1457
 4704 : Denombrement van 1/3 van het tiende van Aalst 12.8.1514
 4713 : Denombrement van de heerlijkheid ter Elst 20.7.1514
 4721 : Denombrement van de grute van Aalst 24.1.1515
 4725 : Denombrement van de grute van Aalst 1.6.1531
 4726 : Denombrement van de grute van Aalst 1.6.1531
 4740 : Denombrement van Borst 20.10.1555
 4743 : Denombrement van Meuleschette 29.1.1561
 4811 : Denombrement van het burggraafschap van Aalst z.d.
 4814 : Denombrement van Kerrebroek 1456
 4816 : Denombrement van de grafelijkheid van St Maria-Lierde 1457
 4818 : Denombrement van het burggraafschap van Aalst 24.7.1514
 4823 : Denombrement van het hof te Borste 4.8.1514
 4824 : Denombrement van Ten Dorent 22.4.1514
 4825 : Denombrement van het hof te Borste 8.6.1547
 4826 : Denombrement van de baanderij van Boelare 22.9.1431
 4827 : Denombrement van de baanderij van Boelare 15.7.1456
 4832 : Denombrement van de baanderij van Boelare 25.5.1602
 4833 : Denombrement van de baanderij van Boelare 24.1.1631
 4839 : Denombrement van de heerlijkheid St Lievens-Esse en Schoonenberge 1.9.1439

- 4841 : Denombrement van de heerlijkheid van Hemelveerdegem 3.8
1457
- 4842 : Denombrement van de heerlijkheid van Hemelveerdegem en de
grafelijkheid van St Maria-Lierde 20.7.1540
- 4843 : Denombrement van de heerlijkheid van Overmalsak 14.4.1573
- 4844 : Denombrement van de heerlijkheid van Erpe 14.7.1456
- 4846 : Denombrement van de borg van Erpe 27.7.1514
- 4851 : Denombrement van Ter Elst 14.7.1430
- 4853 : Denombrement van het leen ter Alfen 24.8.1514
- 4854 : Denombrement van Duple 4.12.1515
- 4857 : Denombrement van Duple 30.11.1596
- 4859 : Denombrement van Duple 7.8.1645
- 4858 : Denombrement van ter Elst 6.5.1602
- 4860 : Denombrement van het leen van Welden 5.3.1549
- 4877 : Denombrement van de berg van Erondegem 20.9.1629
- 4887 : Denombrement van de meierij van Erembodegem 31.5.1430
- 4896 : Denombrement van de meierij van Erembodegem 29.7.1514
- 4902 : Denombrement van ter hagen 10.11.1515
- 4912 : Denombrement van ter hagen 1546
- 4916 : Denombrement van ter Wilgen 12.9.1554
- 4929 : Denombrement van IJssche 4.9.1589
- 4933 : Denombrement van de hage 25.7.1591
- 4937 : Denombrement van de hage 15.3.1603
- 4938 : Denombrement van de meierij van Erembodegem en IJssche
23.2.1607
- 4954 : Denombrement van de heerlijkheid van Erembodegem 28.5.1650
- 4957 : Denombrement van de helft van Gijzegem 8.7.1430
- 4959 : Denombrement van de helft van Gijzegem 25.6.1430
- 4962 : Denombrement van de helft van Gijzegem 15.7.1456
- 4963 : Denombrement van de helft van Gijzegem 15.7.1456
- 4964 : Denombrement van de helft van Gijzegem 30.12.1458
- 4966 : Denombrement van de helft van Gijzegem 13.7.1515
- 4967 : Denombrement van de helft van Gijzegem 22.3.1552
- 4968 : Denombrement van de helft van Gijzegem 28.10.1555
- 4974 : Denombrement van de helft van Gijzegem 28.11.1613
- 4977 : Denombrement van de meierij van Geraardsbergen 6.7.1430
- 4980 : Denombrement van de meierij van Geraardsbergen 29.8.1455
- 4982 : Denombrement van de meierij van Geraardsbergen 4.4.1546
- 4983 : Denombrement van de meierij van Geraardsbergen 3.12.1588
- 4984 : Denombrement van de meierij van Geraardsbergen 25.5.1617
- 4985 : Denombrement van Gavere en Oordegem 12.5.1460
- 4991 : Denombrement van de heerlijkheid van Herzele 3.11.1549
- 4991b : Denombrement van de heerlijkheid van Herzele 1557
- 4992 : Denombrement van de heerlijkheid van Herzele, kopie van 1618
- 4993 : Denombrement van de heerlijkheid van Herzele 16^e eeuw
- 4995 : Denombrement van de heerlijkheid van Herdersem 8.7.1430
- 4996 : Denombrement en leenboek van de heerlijkheid van Herdersem
4.10.1514
- 4997 : Denombrement van de heerlijkheid van Herdersem 1537
- 4998 : Denombrement van de heerlijkheid van Herdersem 8.9.1407
- 4999 : Uittreksel uit het leenregister van het leenhof van Aalst nopens
de heerlijkheid van Herdersem z.d.
- 5000 : Denombrement van de heerlijkheid van Herdersem 8.5.1600
- 5006 : Denombrement van de heerlijkheid van St Maria-Horebeke 23.6.
1560
- 5022 : Denombrement van de meierij van Lede 1.7.1430
- 5023 : Denombrement van de borgt van Lede 1.5.1432
- 5025 : Denombrement van de borgt van Lede 16.7.1514
- 5026 : Denombrement van Van den Bossche 10.7.1514
- 5027 : Denombrement van de heerlijkheid van Lede 10.12.1514
- 5029 : Denombrement van de heerlijkheid van Lede 20.9.1515
- 5030 : Denombrement van de borgt van Lede 25.9.1515
- 5031 : Denombrement van de 2/3 van Lede 26.12.1556

- 5032 : Denombrement van ter borgt te Lede 26.12.1556
 5033 : Denombrement van Van den Bossche 17.12.1590
 5034 : Denombrement van Lede 24.3.1597
 5035 : Denombrement van Lede en Hollebeke 1.7.1609
 5042 : Denombrement van Liedekerke 23.10.1431
 5043 : Denombrement van Liedekerke 8.2.1540
 5047 : Denombrement van de meierij en praterij van St Maria-Lierde 14.7.1457
 5049 : Denombrement van de meierij en praterij van St Maria-Lierde 28.10.1515
 5051 : Denombrement van de meierij en praterij van St Maria-Lierde 1531
 5054 : Denombrement van de meierij en praterij van St Maria-Lierde 29.4.1574
 5056 : Denombrement van de meierij en praterij van St Maria-Lierde 16^e eeuw
 5058 : Denombrement van de grafelijkheid van St Maria-Lierde 12.11.1431
 5059 : Denombrement van de heerlijkheid van Mere 1.7.1430
 5060 : Denombrement van de heerlijkheid van Mere 9.7.1456
 5062 : Denombrement van de heerlijkheid van Mere 21.10.1630
 5063 : Denombrement van de heerlijkheid van Mere 1540
 5064 : Denombrement van de heerlijkheid van Mere 23.8.1514
 5067 : Denombrement van de hage te Merelbeke 26.7.1430
 5068 : Denombrement van Mijlbeke 25.7.1430
 5073 : Denombrement van de hage te Merelbeke 3.8.1514
 5082 : Denombrement van de burg van Moorsel 1457
 5083 : Denombrement van de burg van Moorsel 3.11.1514
 5084 : Denombrement van de burg van Moorsel 16.5.1515
 5092 : Denombrement van Woelbos te Nieuwerkerken 22.8.1514
 5120 : Denombrement van Nederbrakel en Zarlardinghe 12.2.1591
 5121 : Denombrement van Nederbrakel en Zarlardinghe 23.6.1560
 5122 : Denombrement van de borg Okegem 4.8.1514
 5123 : Denombrement van Idevoorde 8.2.1540
 5124 : Denombrement van Idevoorde 6.4.1554
 5126 : Denombrement van de berg van Okegem en Idevoorde 31.10.1612
 5128 : Denombrement van Rode 12.4.1458
 5129 : Denombrement van Rode 6.7.1550
 5133 : Denombrement van Schendelbeke 22.9.1431
 5132 : Denombrement van Schendelbeke 15.8.1456
 5139 : Denombrement van het hof te Schendelbeke te Aalst 1618
 5142 : Denombrement van Schorisse 23.6.1560
 5143 : Denombrement van Schorisse en St Maria-Horebeke 12.2.1591
 5152 : Denombrement van Wieze 1457
 5153 : Denombrement van Wieze 16.10.1515
 5154 : Denombrement van Wieze z.d.
 5155 : Denombrement van Wieze 5.7.1558
 5156 : Denombrement van Wieze 15^e eeuw
 5157 : 2 denombrementen van Wieze van 14.9.1641 en 24.5.1639
 5159 : Denombrement van de voogdij van Wichelen en Serskamp 19.10.1515
 5161 : Denombrement van de heerlijkheid van Wichelen en Serskamp 4.11.1616
 5166 : Denombrement van de groten toren van Zottegem 27.4.1448
 9149 : Denombrement van Hasselt 28.11.1633
 9154 : Denombrement van Pamele 20.5.1350
 9155 : Denombrement van Pamele 28.5.1496
 9157 : Denombrement van Pamele 24.5.1574
 5158 : Denombrement van Pamele z.d.
 9159 : Denombrement van Pamele 20.12.1622
 9160 : Denombrement van Pont a Rosne 12.8.1576
 9161 : Denombrement van Pont a Rosne 16.5.1600
 9162 : Schenkingsakte van Pont a Rosne 1629

- 9163 : Denombrement van Ronse 16.1.1503
 9164 : Denombrement van Ronse 20.8.1571
 9165 : Denombrement van Ronse 30.7.1604
 9166 : Denombrement van Ronse 12.3.1634 met een leenboek van 1635
 9169 : Denombrement van Rotselaar 10.10.1634
 9187 : Toelating tot verkoop van Wedergraat 28.1.1457
 9189 : Kopie van octrooi en denombrement van Wedergraat 23.5.1588
 9190 : Denombrement van Wedergraat 18.7.1588
 9191 : Denombrement van Wedergraat 22.4.1606
 9193 : Denombrement van Wedergraat 10.3.1624
 9194 : Denombrement van Wedergraat 10.12.1634
- We. Fonds Wedergraat
 1 : Register nopens betwistingen over lenen 1721-1765
 2 : Register met verheffen van lenen 1772-1792
- Wi. Fonds Wieze
 5 : Bundel denombrementen van lenen gehouden van Wieze 1785
- Wl. Fonds Welden
 39 : Rentebok van de heerlijkheid van Weldine te Welden, Volkegem en St Denijs-Boekel 1376
 44 : Verheffen van lenen met rekeningen 1651 - 1764 - 1784
 48 : Akten verleden voor de schepenen van de baron van St Janssteen van zijn heerlijkheid van Welden 1654-1717
- Z. Fonds Zandbergen en Grimminge
 2 : Register met de verheffen van de lenen 1764-1790 met enige losse verheffen
- Zo. Fonds Zottegem
 523 : 2 registers van de lenen gehouden van het leenhof van de groten toren van Zottegem 1614 met aantekeningen tot 1650
 524 : Register van de lenen van Zottegem 1641-1736
 525 : idem 1692-1753
 548 : Denombrementen van lenen en recep. van denombrementen 1524-1729
 549 : idem 1730-1769
 550 : idem 1770-1779
 551 : idem 1780-1794
- Zu. Fonds Zulzeke-Kwaremont-Ruien
 334 : Ferrieboek 1563-1568

GROEPERING PER LEENHOF

LEENHOF VAN AALST

- ammanschap van Aalst
 - burggraafschap van Aalst
 - deurwaarderschap van Aalst
 - grute van Aalst
 - meierij van Aalst
 - praterij van Aalst
 - spijker van Aalst
 - tiende van Aalst
 - Aspelare en Nederhasselt
 - Balem-Moortzele-Scheldewindeke
- van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
- Lusbeke te Balem
 - Vosbroek te Balem

- Beerlegem
van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
- Beversluis te Baaigem
- Boelare
van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - Bumbleke te Smeerhebbe
 - ter Burgt te St Martens-Lierde
 - de meierij van Deftinge
 - hof te Deftinge
 - Humbroek te Parike
 - Laatgoed te Moerbeke
 - Oombergen
 - Outer
van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - Latem en Lilaar
 - Raveschoot te Aspelare
 - Viane
 - Parike
 - St Lievens-Esse
van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - ter Varent te St Lievens-Esse
 - Stuvegem te Edelare
 - Hof te Wijngaarde te Deftinge
 - Zandbergen
van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - Lalaing te Zandbergen
- Van den Bossche te Lede
- ter Braampt te Impe
- ten Broeke te Haaltert
- ten Broeke te Nieuwerkerken
- Burgt te Lede
- de burg te Moorsel
- hof te Burst te Burst
- Burst-Bambrugge-Kottem-Zonnegem
- ten Doorent te Burst, B.K.Z.
- Duple te Teralfene
- Eekhout te Hofstade
- Eggermonde te Aalst
- ter Elst te Teralfene
van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - Vossevelde te Denderhoutem
- meierij van Erembodegem
- Erembodegem-Teralfene-Welle-Iddergem
- berg van Erondegem
- baanderij Erondegem-Erpe-Ottergem
- berg van Erpe
van dit leenhof werd gehouden
 - Diepenborre te Mere

- Gavere
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - Bandriesse te Dikkele
 - van der Biest te Dikkelvenne
 - meierij van Boekhoute te Dikkelvenne
 - ter Burgt te Oosterzele
 - Elene-Nieuwege
 - ter Heiden te Paulatem
 - Hermelgem (Nederzwalp)
 - veerpont van Hermelgem
 - Lilaar te Baaigem
 - praterij van St Maria-Latem
 - meierij van Vrekem-Baaigem te Dikkelvenne
 - Waasberge te St Maria-Lierde
- meierij van Geraardsbergen
- Gijzegem
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - Sandroisen te Gijzegem
- Gijzegem
- Gijzegem, overheerlijkheid
- Ginderbinnen te Haaltret
- Grimminge
 - ter Hagen te Erembodegem
 - ter Hage te Merelbeke
 - Hemelveerdegem
 - Herdersem
 - Herzele
 - meierij Hofstade-Impe
 - Hofstade-Impe
 - Hollebeke te Woubrechtgem
 - Idevoorde te Okegem
 - ter Joden te Erembodegem
 - Kerrebroek te Aalst
 - Lede-meierij (deel)
 - Lede
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - Ten Spiegele te Elversele
 - Ramshoeve te Erpe
 - Suersele te Lede
- Ledendries te Ledeberg
- de Lelie te Aalst
- Liedekerke
- Lieferinge
- Melsen
- Mere
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - Nieuwenmeers te Lede
- Merelbeke-Lemberge

- Mespelare
- meierij van Mespelare
- Meuleschette te Aalst
- praterij van Mijlbeke te Aalst
- hof ter Moeren te Burst
- Moorsel
- Moutboek te Erembodegem
- Muisbroek te Lede
- Nederbrakel
- Nieuwerkerken
- Okegem
- Oordegem
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - Lede-meierij (deel)
 - Ressegem-Borsbeke
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - Regelsbrugge (deel) te Aalst
- Overham te Aalst
- Popperode te Aalst
- Regelsbrugge (deel) te Aalst
- Rode
 - van de leenhoven van deze heerlijkheid werden gehouden
 - van den Abeele te Melle
 - ter Beken te Diddelvenne
 - ten Burg te Bottelare
 - van Loove te Munte
 - Makkegemdries te Schelderode
 - Meilegem te Godveerdegem
 - meierij van Munte
 - meierij van Rode
- Ronkenburg te Lede
- praterij van Schaarbeek te Aalst
- Schendelbeke
- hof te Schendelbeke te Aalst
- Schorisse
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - Auvaing te Rozebeke
 - Eekhove te Welden
 - ter Moten te Mater
 - Langakker te Nederbrakel
- St Maria-Horebeke
- St Maria-Lierde, grafelijkheid
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - Litsau (deel) te St Maria-Lierde
- St Maria-Oudenhove
- meierij en praterij van St Martens-Lierde
- St Marten-Lierde
- Spiegele en Ysse te Erembodegem
- Steentje te Aalst

- Welden
van het leenhof werd gehouden
 - ter Waarden te Welden
- Wichelen-Serskamp, voorgedij
- Wichelen-Serskamp
- Wieze
- ter Wilgen te Erembodegem
- Woelbos te Nieuwerkerken
- Woubrechtgem-St Antelinks
- Zarlardinghe
- Zottegem
van het leenhof van de grote toren van Zottegem werden gehouden
 - van den Berge te St Maria-Oudenhove
 - van den Broeke te St Martens-Lierde
 - ten Dale te Roborst
 - Fiennes te Roborst
 - Fiennes te Etikhove
 - Van der Gracht te Roborst
 - 's Gravendriesse te Elst
 - Hermeis te Erwetegem
 - ter Hoeven te Strijpen
van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - Beiselhoven te Strijpen
 - Hundelgem
van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - Oisse te Mater
 - Lilare te St Maria-Oudenhove
 - het huis van Oudenhove te St Goriks-Oudenhove
 - Overmalsak te Etikhove
 - Riede te St Maria-Oudenhove
 - Wassenhove te Grotenberge
 - Welle te St Lievens-Esse
 - Zijverdingen te St Maria-Oudenhove

LEENHOF VAN BERCE

- ten Bosse te Scheldewindeke

LEENHOF VAN DENDERMONDE

- ter Loooven te Melle
- Massemen-Westrem
van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - Voorde te Massemen

LEENHOF VAN EINE

- Oprakel
van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - ten Bosse te Oprakel
 - Verrebeke te Oprakel

LEENHOF VAN DE ABDIJ VAN ENANE (allodiaal)

- Masseme te Mater
- Rijst te Schorisse
- Rokegem te St Maria-Horebeke
- Sentecourt te Ename

LEENHOF VAN HET BURGGRAAFSCHAP VAN GENT

- het leen van Melle te Melle

LEENHOF VAN HEINSBERG (Duitsland)

- Marke en Ronne
van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - Berchem
van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - ter Ruwen te Berchem (Ruien)
 - Mouroir te Ruien
 - hof te Welden te Welden
 - van den Berge te Leupegem
 - ten Broeke te Zulzeke
 - ter Burgt te Maarke
 - Calemontbos te Berchem
 - van der Donckt te Berchem
van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - Erpelgem te Ruien
 - ter Lucht te Ruien
 - Etikhove
van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - Drappendries te Etikhove
 - Kerkem
 - Maarke
 - Moonenbroek te Ophasselt
 - ter Rijst te Melden

LEENHOF VAN DE BURG VAN NINOVE

- Ruddershove te Velzeke

LEENHOF VAN DE POLDER VAN NAMEN

- St Denijs-Boekel
van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - meierij van Neufville te St Denijs-Boekel

LEENHOF VAN SILLY (Henegouwen)

- Steenhuize
- Voorde

LEENHOF VAN DE ST BAAFSABDIJ TE GENT

- meierij van Gijzenzele
- Munkzwalm
- schoutendom van St Lievens-Houtem-Bavegem-Vlierzele
- meierij van St Lievens-Houtem

LEENHOF VAN DE ST PIETERSABDIJ TE GENT

- Berchem ten Spiegele te Scheldewindeke
- ter Burgt te Letterhoutem
- meierij van Crombrugge te Merelbeke
- Crombrugge ten Hove te Merelbeke
- meierij van Dikkele
- ter Hagen te Merelbeke
- hofmeierij van Lede te Ledeberg
- Meulenakker te Merelbeke
- Overbroek te Merelbeke

LEENHOF VAN ST POL (allodiaal)

- Litsau (deel) te St Maria-Lierde
- ten Riede te St Maria-Lierde

LEENHOF VAN WALEN (bij Pont a Rosne)

- Buestre

LEENHOF VAN DE WET. KAMER VAN VLAANDEREN

- Ophasselt
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - ten Berge te Ophasselt
- Orroir-Alouette : Pont a Rosne
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werd gehouden
 - Brugelette te Orroir
- Pamel
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - Nieuwenburg te St Maria-Lierde
 - Volkegem
 - hof van Volkegem te Volkegem
- Ronse
 - van het leenhof van deze heerlijkheid werden gehouden
 - Akren
 - Amengijs-Rozenaken
- Rotselaar
- Wedergraat

ALLODIALE GOEDEREN

- ten Berge te Woubrechtgem-St Antelinks (eigendom van de abdij van Ninove)
- ten Broeke te St Maria-Lierde (eigendom van St Adriaansabdij)
- Hazebijts te Balegem
- Landegem te Oordegem (eigendom van de abdij van Affligem)
- Leeuwegem
- van Male en ter Smissen te Nieuwerkerken
- Moerbeke
- Moorsel kapp. (eigendom van Kapp. van Dendermonde)
- St Pol te St Maria-Lierde

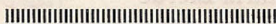
ZONDER GEKEND LEENHOF

- Bottele te Balegem
- Fransbeke te Oprakel
- Ladeuze te Etikhove
- ter Weeden te St Martens-Lierde

(Vervolgt)

DE PINTE.

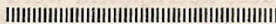
J. van Twembeke.

Diefte

Op 29.7.1786 verscheen voor de mannen van de Drossaard van Brabant Jan Frans van Doorselaer, 32 jaar oud, geboren te Pamel, en er wonende bij Pieter van der Meeren, zijn schoonvader, geboren te Gooik, 63 jaar oud, die hem in de maand juni er voren naar Brussel gezonden had met een wagen stro voor het magazijn der « creyghsvolcken ». Na lossing was hij teruggegaan bij zijn schoonvader in de afspanning het « Gulden Hooft » op de Graanmarkt. Daar kwam ook binnen Frans Ots met de wagen van pachter Van den Heuvel van Pamel. Ots nam er klaveren weg van Van der Meeren en gaf een « kaaksmeet » aan Van Doorselaer, waaruit dan natuurlijk een hooglopende twist ontstond. (R.A.B., Drossaarderij, nr. 210).

C. Theys.

Hongersnood te Gent in 1784

« Il fait ici un froid très violent, il y a quelques jours que nous avons une émeute à craindre, plus de 3000 personnes s'étaient attrouppés à l'abbaye de St. Pierre, armés de pelles, pioches et autres instruments, sous prétexte que l'abbé devoit leur donner de l'ouvrage, mais dans le dessein de piller l'abbaye, heureusement que par le militaire on vient à bout de les dissiper, on étoit pas même en surté parmi les rues, surtout les ecclésiastiques, qu'on voudroit aussi rendre responsables des calamités publiques, le magistrat donne de l'ouvrage à 500 personnes par jour, sed quid hoc inter tantos. L'on a commencé depuis jeudy de prières publiques dans ce diocèse... » (brief vanwege J.P. Castel Sanpietro, priester, aan de markies van Lede, op 14.2.1784).

(Ra. Gent, Familiefonds, nr. 777).

X.

HET LAND VAN AALST

Tweemaandelijks tijdschrift

Voorzitter : Dr H. Vangassen, Steenweg op Denderhoutem, 53, Ninove
(tel. (054)316.15).

Beheerder : Albert van Lul, de Nayerlaan, 51, Brussel 19
(tel. (02)44.61.22).

Redaktiesekretaris : E.H. J. de Brouwer, pastorijs, Impe
(tel. (053)233.61).

Recensiedienst : E.H. V. Gaublomme, pastoor, Gotten
(tel. (051)630.80).

Ruildienst : Marcel Cornelis, Dwarsstraat, 21, Denderleeuw.

Prijs van het jaarabonnement voor leden : 120 fr., voor steunende leden : 200 fr. en voor ereleden : 500 fr., te storten op de postrekening « Het Land van Aalst », nr 5869.11. Gewoon losnummer (25 fr.) te bestellen bij de beheerder en te storten op voornoemde postrekening.

INHOUD VAN Nr. 2

1962

<i>V. van Bossuyt</i> — Het feest van Krakelingenwerp-Tonnekenbrand te Geraardsbergen	49
<i>C. Theys</i> — Mensen en dingen in het Land van Aalst	57
<i>F. Courteaux</i> — ... de beghinen van Sente Katelinhove... te Aalst (10 ill.)	58
<i>J. van Twembeke</i> — Lijst der Heerlijkheden van het Land van Aalst	87
<i>C. Theys</i> — Diefte	116
X. — Hongersnood te Gent in 1784	116